

deKanttekening

JANUARI 2025 | DEKANTEKENING.NL | PRIJS €7,49

Vrij, moedig & inclusief

**Eindejaarspanel kijkt terug en vooruit
‘Mijn enige wens is dat dit
kabinet uit elkaar spat’**

Inhoudsopgave

de Kanttekening MAGAZINE

COLOFON

Januari 2025
Jaargang 8 - nr. 82

UITGEVER
De Kanttekening B.V.

HOOFDREDACTEUR
Mehmet Cerit

REDACTIE EN EINDREDACTIE
Tayfun Balcik, Mariska Jansen
en Majorie van Leijen

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE
Mariska Jansen, Tayfun Balcik,
Anne-Rose Hermer, Thomas von
der Dunk, Majorie van Leijen,
Abdelkader Benali, Mehmet Cerit,
Ewout Klei, Karim Abbara,
Yavuz Baydar, Yarin Eski

BEELD COVER
Eindejaarspanel de Kanttekening

CONTACT / INFORMATIE
010-2013740
info@dekanttekening.nl
www.dekanttekening.nl

Vrij, moedig & inclusief

De uitgave van dit blad wordt
mede mogelijk gemaakt door:

IMAA Accountancy & Advies B.V

6

Eindejaarspanel kijkt terug en vooruit. 'Mijn enige wens is dat dit kabinet uit elkaar spat'

● OP DE COVER

12

Advocaat Haroon Raza deed aangifte tegen Maccabi-supporters: 'Ik wil een eerlijk onderzoek'

● SAMENLEVING

● OP DE COVER

06 Eindejaarspanel kijkt terug en
vooruit. 'Mijn enige wens is dat dit
kabinet uit elkaar spat'

● SAMENLEVING

11 Schande dat oppositiepartijen
instemmen met de motie-Becker –
Lody van de Kamp

12 Advocaat Haroon Raza deed
aangifte tegen Maccabi-supporters:
'Ik wil een eerlijk onderzoek'

14 Wat doet Wilders in de
reclamecampagne van NPO?

15 Behandel ons met respect
en luister naar onze zorgen –
Tayfun Balçik

16 'Turken zijn in zestig jaar sterk
vernederlandst'

19 Het Westland trekt zich
nergens wat van aan –
Thomas von der Dunk

24

David Wertheim: 'Inflatie van begrip antisemitisme is reëel gevaar'

● SAMENLEVING

40

Vijf manieren om naar Israël en Palestina te kijken

● WERELD

Syrië na de val van Assad: 'Er moet snel orde komen'

● WERELD

36

20 Opnieuw gaat het over integratie. 'Wat weet Schoof nou van deze jongeren?'

24 David Wertheim: 'Inflatie van begrip antisemitisme is reëel gevaar'

26 'We moeten elkaar beschermen en respecteren'

● NIEUW IN NEDERLAND

28 Nieuwsberichten

● WERELD

30 Waarom de Arabische taal zo'n slecht imago heeft in Frankrijk

34 Russische Nederlanders lijden onder reisbeperkingen: 'We missen onze familie'

36 Syrië na de val van Assad: 'Er moet snel orde komen'

39 Hoe Europa en Turkije kunnen profiteren van de situatie in Syrië – Yavuz Baydar

40 Vijf manieren om naar Israël en Palestina te kijken

43 Ruud Lubbers leek op mijn vader – Abdelkader Benali

44 Salih Muslim (PYD): 'Turkije wil Syrië verder verdelen en gebieden bezetten'

● OPINIE

46 Onze politici spelen met de feiten over de genocide – Yarin Eski

In het kort.

Rapport Amnesty: Israël maakt zich schuldig aan genocide

REDDINGSWERKERS DRAGEN EEN SLACHTOFFER VAN EEN ISRAËLISCHE AANVAL OP 4 DECEMBER 2024 IN DE ZUIDELIJKE GAZASTROOK. BEELD: BASHAR TALEB/AFP

Amnesty International stelt in een nieuw rapport dat Israël zich in Gaza schuldig maakt aan genocide. Het is de eerste grote mensenrechtenorganisatie die dat beweert.

Het 296 pagina's tellende rapport concludeert dat Israël opzettelijk handelt om de Palestijnse bevolking deels of geheel te vernietigen. Het onderzoek is gebaseerd op analyses van luchtaanvallen, honderden interviews, satellietbeelden en uitspraken van Israëlische functionarissen. Amnesty beschuldigt Israël van drie van de vijf vormen van genocide: het doden van leden van een groep, toebrengen van ernstig letsel, en creëren van omstandigheden die leiden tot vernietiging.

Het Israëlische ministerie van Buitenlandse Zaken veroordeelt het rapport: 'De verwerpelijke en fanatieke organisatie Amnesty International heeft opnieuw een verzonden rapport geproduceerd dat volledig vals is en gebaseerd op leugens.'

Israël benadrukt dat het handelt uit zelfverdediging en stelt zich aan het oorlogsrecht te houden. Amnesty stelt echter dat Israël herhaaldelijk faalt om burgers te ontzien. Door evacuatiebevelen schept Israël bovendien onmenselijke omstandigheden, waardoor 90 procent van de Palestijnen vlucht naar onveilige gebieden. •

Kamer stemt in met 'racistische' motie voor onderzoek naar culturele integratie van Nederlanders met migratie

In de Tweede Kamer is een motie aangenomen van VVD-Kamerlid Bente Becker, gericht op het onderzoeken van de mate van 'culturele integratie' van Nederlanders met een migratieachtergrond. Critici noemen de motie 'racistisch' en in strijd met artikel 1 van de Grondwet.

In de motie wordt de regering verzocht om 'gegevens over culturele en religieuze normen en waarden van Nederlanders met een migratieachtergrond bij te houden'. Het Sociaal en Cultureel Planbureau zou hierover periodiek verslag moeten uitbrengen.

Becker verwijst in de motie naar 'uitgebreid onderzoek' van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en wil meer studie naar de integratie van Nederlanders met een migratieachtergrond. In het nieuwste CBS-rapport komt juist naar voren dat van alle bevolkingsgroepen autochtone Nederlanders relatief 'het minste contact' hebben buiten de eigen groep en het negatiefst staan tegenover culturele diversiteit.

Alleen GroenLinks-PvdA, Denk, Volt, Partij voor de Dieren en D66 stemden tegen de motie. Migratieprofessor Leo Lucassen noemt de motie hypocriet. 'Terwijl 'echte' Nederlanders lokale politici die zich voor asielzoekers inzetten met zwaar

vuurwerk bestoken, blijven migranten en hun nakomelingen permanent verdacht en voorwaardelijke burgers. Ook volgens CU en SP,' schrijft hij op LinkedIn.

Volgens jurist Carolus Grütters is de motie 'evident' in strijd met artikel 1 van de Grondwet. Politicoloog Saskia Bonjour reageert op BlueSky dat deze motie nogmaals benadrukt dat sommige Nederlanders er niet bij horen. •

'Integratiebeleid' is meestal in rechtse handen

In 1981 voerde het kabinet-Van Agt I het zogenoemde minderhedenbeleid in. Het integratiebeleid is vooral een zaak geweest waar rechtse partijen over gingen. Dit schrijft de website *Republiek Allochtonië*.

Niet alleen waren de meeste kabinetten sinds 1981 (centrum-)rechts, maar ook de meeste ministers die verantwoordelijk waren voor het integratiebeleid kwamen van CDA of VVD.

Sinds de invoering van het Minderhedenbeleid in 1981 is het integratiebeleid voornamelijk uitgevoerd door rechtse partijen, met de VVD en CDA in 13 van de 17 kabinetten. Andere partijen zoals D66 (7 kabinetten), de PvdA (6) en de ChristenUnie (3) hadden een kleinere rol.

De VVD leverde vijf ministers, gevolgd door het CDA (4), PvdA (4), D66 (3), LPF (1) en PVV (1). Vijf ministers combineerden minderheden- en integratiebeleid met asiel- en immigratiebeleid, waaronder Rita Verdonk (VVD) en Marjolijn Faber (PVV). Er waren zestien staatssecretarissen, meestal op Justitie en verantwoordelijk voor immigratie, asiel en vreemdelingenzaken.

Het CDA leverde de meeste staatssecretarissen (5), gevolgd door de VVD (4), PvdA (4), D66 (2) en PVV

PVV-MINISTER VAN ASIEL EN MIGRATIE MARJOLIJN FABER. BEELD: YOUTUBE

(1). Soms waren er twee staatssecretarissen, met een focus op integratie en inburgering naast migratiebeleid.

Aanvankelijk viel het integratiebeleid onder het ministerie van Binnenlandse Zaken, van 1998 tot 2012 was er een aparte minister zonder portefeuille voor integratie, daarna viel het integratiebeleid tot 2024 onder het ministerie van Sociale Zaken. •

Spreekbuis van bicultureel Nederland

MEHMET CERIT

Hoofdredacteur / Directeur.

Het einde van een roerig jaar komt in zicht. PVV, BBB, VVD en NSC worstelden zich moeizaam naar een akkoord voor het eerste extreemrechtse kabinet in de Nederlandse politieke geschiedenis. Na veertien jaar en vier kabinetten hebben wij afscheid genomen van Mark Rutte. Voormalig directeur-generaal van de AIVD, Dick Schoof, werd premier. Het kabinet-Schoof trad aan op 2 juli, na maandenlange onderhandelingen die werden gekenmerkt door symbolische beleidsvoorstellen en politieke verdeeldheid.

Het kabinet heeft zich de afgelopen tijd vooral gericht op het creëren van schijnproblemen, zonder echte vooruitgang te boeken in de belangrijkste kwesties waar Nederland mee te maken heeft. Door de aandacht af te leiden van fundamentele kwesties, zoals armoedebestrijding, huisvesting, crisis in de zorg en klimaatverandering, probeert dit kabinet met minimale inspanning zijn politieke overleving te garanderen.

Bij de Europese parlementsverkiezingen bleef GroenLinks-PvdA de grootste, maar de PVV ging van 0 naar 6 zetels. De oorlogen in Gaza, Soedan en Oekraïne woeden voort. Donald Trump won de Amerikaanse presidentsverkiezingen. Vooral als het gaat om de oorlog in Gaza is de houding van dit kabinet weinig constructief. De PVV lijkt te gedijen bij nog meer chaos en polarisatie en blijft provoceren. Zo werden we opgeschrikt door ongeregelde heden na de wedstrijd Ajax-Maccabi Tel Aviv

‘Ze eisen een volwaardige rol in de maatschappij op’

in Amsterdam, die leidden tot veel verontwaardiging in binnen- en buitenland. Israël noemde de rellen ‘antisemitische pogroms’, woorden die werden overgenomen door Nederlandse politici en journalisten. Burgemeester Femke Halsema, die hard werd aangevallen door Wilders, kwam daar later op terug.

Bij de rellen misdroegen Macabi-supporters zich tegenover Amsterdammers door discriminerende en racistische leuzen te scanderen en jongeren te provoceren. En een groep Amsterdammers maakten op hun beurt jacht op Israëliëse supporters in de hoofdstad, maar het waren geen pogroms.

Onze krant was een van de eersten die over deze invalshoek berichtte. Dit leidde tot een veelvoud van het aantal lezers en zelfs donaties aan de redactie. Ook de door ons gepubliceerde opinie van journalist Eva Prins, die stelde dat het leed dat haar Joodse familie in de Tweede Wereldoorlog is aangedaan, wordt misbruikt om de genocide in Gaza te laten voortduren, kreeg veel aandacht.

2024 was een verloren jaar waarin sommige politieke partijen en media doelbewust Joodse en moslimgemeenschappen tegen elkaar uitspeelden. Opvallend was de uitspraak van Mona Keijzer dat ‘jodenhaat in het DNA van moslims zit’, een ongefundeerde en kwetsende beschuldiging. Ondanks voortdurende pogingen om Nederlandse moslims in een kwaad daglicht te zetten, hebben zij zich voorbeeldig gedragen. Zij hebben zoals verwacht op een democratische en vreedzame manier deelgenomen aan het debat en hun standpunten helder verwoord. Toch blijft helaas het verwijt bestaan dat moslims niet geïntegreerd zouden zijn. Volgens mij is het probleem niet dat moslims weigeren te integreren, maar dat anderen er moeite mee hebben dat moslims juist wél integreren, met behoud van hun identiteit en trots. Ze eisen een volwaardige rol in de maatschappij op.

Het kwam allemaal samen bij de motie-Becker, waarin de VVD-politica opriep tot het in de gaten houden van religieuze en culturele opvattingen van minderheden. De

motie kreeg onverwacht steun van oppositiepartijen als CDA, ChristenUnie en SP. Ook over dit onderwerp hebben we als krant een statement kunnen maken. Rabbijn en Kanttekening-columnist Lody van de Kamp sprak er schande van. Daags later nam de oppositie weer afstand van de motie.

Een lichtpunt dit jaar is de val van het Assad-regime in Syrië. Miljoenen Syriërs hebben eindelijk de mogelijkheid om een vrij leven te leiden. Bashar al-Assad was al sinds 2000 aan het roer, nadat hij zijn vader Hafez al-Assad opvolgde, die in 1970 na een staatsgreep aan de macht kwam. Maar de situatie in Syrië is nog niet stabiel te noemen. De vraag is wat het met militaire kracht tot stand gebrachte regime in petto heeft. Turkije probeert met pro-Turkse rebellen het noorden van Syrië, waar de Koerden wonen, te bezetten. Een grote oorlog tussen Turkije en de Koerden lijkt niet ver weg. En ook Israël grijpt de kans om met kolonisten nog meer land in het zuiden van Syrië toe te eigenen.

Dit is een greep uit de vele gebeurtenissen en personen waarover we hebben bericht. Het is koffiedikkijken wat we volgend jaar op ons pad aantreffen. We weten als krant wel wat we willen laten horen: het geluid van bicultureel Nederland, dat vaak te zacht klinkt. De multiculturele samenleving heeft een spreekbuis nodig – en dat willen wij ook in 2025 zijn met ons geweldige team van redacteurs, columnisten, freelance journalisten en onze leden en lezers die ons door dik en dun hebben gesteund. Mijn dank aan jullie is groot. ●

Op de cover.

Eindejaarspanel kijkt terug en vo kabinet uit elkaar spat'

BEELD: PIXABAY

Ho ho ho, 2024 is bijna voorbij. Voor sommigen een jaar van somberheid, voor anderen een jaar waarin principes op de proef werden gesteld. Het nieuwe jaar belooft spannend te worden, met meer burgers die opkomen voor mensenrechten. *De Kanttekening* presenteert het eindejaarspanel. Fijne feestdagen!

Naeeda Aurangzeb, journalist en schrijver

'2024 voelt sowieso als één groot dieptepunt sinds vorig jaar. Eerst 7 oktober 2023, toen de verkiezingsuitslag in november. En precies wanneer je dacht dat het niet erger kon, kwam nog de rechtse conclusie dat onze integratie niet zou zijn geslaagd. Dat wij na zoveel jaar nog steeds geen echte Nederlanders zijn. Om dat te moeten aanhoren van de 39-jarige Bente Becker. Maar vergis je niet, ook bij witte meiden en jongens die net beginnen op de arbeidsmarkt zie ik soms zo'n houding tegen Nederlanders met

een migratieachtergrond. Ik waarschuwde hier al jaren geleden voor.

'Maar goed, 2024 was niet alleen maar kommer en kwel. Wat mij zoveel energie gaf, waren bijeenkomsten en festivals van onder andere Requiem for Justice, waar dichters, muzikanten en kunstenaars uit Egypte, Syrië, India, Mexico, Ghana en andere landen met ingewikkelde politieke situaties samenkwamen, maar die kunst en cultuur gebruiken voor verlichting. In Paradiso zong Saint Levant bijvoorbeeld allemaal Palestijnse revolutionaire bevrijdingsliedjes, zoals Deira. Het samenzijn, samen huilen en genieten, met mensen in de verdrukking, geeft hoop. Zo, met muziek en poëzie, heb ik dit jaar kunnen overleven. Voor 2025

is mijn enige wens dat dit kabinet uit elkaar spat. En dat iedere Nederlander opnieuw de kans krijgt om met een zuiver geweten naar de stembus te gaan, en nu wél aan alle Nederlanders denkt bij het stembureau.'

Alma Mustafic, onderwijskundige

'2024, pfoe, ik vind het echt lastig om een hoogtepunt te vinden in een jaar met zoveel dieptepunten. Maar de onverwachte val van het Assad-regime is dat wel zeker. Natuurlijk weten we nog niet echt hoe de toekomst van

oruit. ‘Mijn enige wens is dat dit

Syrië en de Syriërs, die zoveel hebben geleden, eruit gaat zien. Maar de vreugde over één dictator minder op de wereld is er niet minder om. De absolute dieptepunten van 2024 zijn de genocide in Gaza en de opkomst van extreemrechts. Ook in onze zogenaamde geciviliseerde landen, waar het extreemrechtse gedachtegoed steeds meer genormaliseerd en geïnstitutionaliseerd wordt, bijvoorbeeld via moties van zogenoemde middenpartijen.

‘Laat 2025 het jaar van medemenselijkheid worden’

‘Dan hebben we het nog niet eens gehad over Oekraïne, Trump en de situatie op de Balkan, die ook gespannen is en waar ook oorlog kan uitbreken. Het wordt een spannend jaar, maar je ziet dat steeds meer sterke mensen opstaan en voor de mensenrechten opkomen. Gewone burgers, onderzoekers, wetenschappers, juristen, dus mensen die over het algemeen erg terughoudend zijn.

‘Een arrestatiebevel tegen Netanyahu is uitgevaardigd. Dit zie ik allemaal als positief en ik hoop dat we in 2025 steeds meer gaan handelen en leven naar de fundamentele mensenrechten die we altijd met de mond belijden. Laat 2025 het jaar van medemenselijkheid worden!’

Yarin Eski,
criminoloog

‘Er waren enorm veel dieptepunten sinds de landelijke verkiezingen van vorig jaar, waaronder het feit dat die geblondeerde fascist aan de macht is gekomen – de échte baas van ons land. Van alle terugkerende dieptepunten, zelfs erger dan de racistische motie van Becker en het bezoek van Wilders aan Netanyahu, was voor mij het besluit van de ministers van Buitenlandse Zaken, Defensie en Asiel en Migratie om de groep van ongeveer tweehonderd Afghanen die voor de Nederlandse defensie hebben gewerkt, niet samen met hun gezinnen naar Nederland te laten komen. De ereschuld wil men niet nakomen. Het is voor mij verraad en ook niet slim gezien de dreiging van Rusland: welk land vertrouwt ons nu nog?’

‘Maar goed, gelukkig waren er ook hoogtepunten, genoeg, juist in reactie op de bizarre fratsen van onze wanregering. Want daar

waar onze minister-president geen ruggengraat lijkt te hebben, blijken wij dat als maatschappij wel te hebben, zoals terug te zien in de protesten tegen de Gaza-genocide en tegen de massabezuinigingen op het hoger onderwijs, om er maar een paar te noemen.

Liever maken

‘Persoonlijk was voor mij natuurlijk het hoogtepunt de geboorte van ons kindje, iemand waardoor ik niet alleen meer ben gaan afvragen in wat voor wereld ik hem heb laten geboren worden, maar vooral: hoe ga ik proberen die wereld voor hem een beetje liever te maken? Het is zo’n cliché, maar waar: dat zal ik doen voor hem, en hopelijk lukt het me.’

Jazie Veldhuyzen,
fractievoorzitter van
de Amsterdamse partij
De Vonk

‘2024 kende te veel dieptepunten om op te noemen. Van de voortdurende genocide tegen de Palestijnen tot de vorming van een PVV-kabinet en de steeds verdergaande verrechtsing van gevestigd links. En hier in Amsterdam: van het heftige politiegeweld tegen pro-Palestina activisten tot een verbod op het grondrecht om

te demonstreren.

‘Nederland heeft een extreemrechts kabinet, met Geert Wilders als de facto leider van dit land. Terwijl de huidige premier bij de AIVD en NCTV vandaan komt, roept onze vorige premier, nu als de baas van de NAVO: Het is tijd om ons mentaal voor te bereiden op oorlog en onze defensie-industrie een boost te geven.

‘We hebben in een van de rijkste landen op aarde wel geld voor bommen en granaten, maar niet voor gratis onderwijs, gezondheidszorg en openbaar vervoer? Het is nu meer dan ooit nodig dat we onszelf van onderop organiseren. Maar het is ook belangrijk dat revolutionair links vertegenwoordigd is in de gemeenteraad. Daarom blijf ik strijden voor solidariteit, een vrij Palestina en een wereld zonder kapitalisme.’

Michiel Leezenberg,
filosoof

‘Het jaar 2024 kende zoveel dieptepunten dat het uitspreken van vrome kerstwensen voor vrede en voorspoed haast een sick joke is. Wereldwijd het warmste jaar ooit gemeten; de Russische oorlog tegen Oekraïne, de Israëliëse oorlog tegen Gaza, de vergeten oorlogen in Soedan, Jemen en elders; in Nederland de meest rechtse en

‘Syriërs durven
weer iets te
koesteren wat
even kostbaar
als kwetsbaar is:
hoop’

Op de cover.

racistische regering ooit; en wereldwijd een ongeëvenaarde economische ongelijkheid, die met de nieuw gekozen en nog te kiezen regeringen alleen maar groter gaat worden... Te midden van al die ontwikkelingen is het steeds moeilijker om enige hoop op een betere toekomst te koesteren. Het wordt zelfs moeilijker om, met Gramsci een pessimist van het verstand en een optimist van de wil te zijn. Maar we hebben geen andere keus dan blijven werken, hoe kleinschalig ook, aan een wereld die hier en daar iets beter is.

‘Dat verandering ten goede mogelijk – en soms zelfs verbaazingwekkend makkelijk – is, bleek toen in december het moorddadige regime van Bashar al-Assad in Syrië, volkomen onverwacht, ten val kwam. Wat voor twijfels je ook over de nieuwe machthebbers en de krachten erachter mag hebben, voor het eerst in lange tijd durven Syriërs en anderen weer iets te koesteren wat even kostbaar als kwetsbaar is: hoop.’

Janneke Stegeman, theoloog

‘Het jaar 2024 stond in het teken van de doorgaande Israëli-sche genocide in Gaza, door

Nederland gesteund, en de manier waarop Joden en moslims in ons land tegen elkaar worden uitgespeeld, door een extreem-rechtse regering nota bene. Het hoogtepunt van 2024 voor mij was daarom de herdenking van de Holocaust op 3 mei, georganiseerd door de antizionistische organisatie Erev Rav, samen met Palestijnen. Daar bad Yuval Gal het Kaddish – het joodse gebed voor de doden – voor de Palestijnen, huilend. Hij zei: ‘Wij voelen jullie pijn.’

Ik heb daar gezegd: ‘Ik ben wit, Nederlands, christen: er zijn veel erfenissen van onderdrukking, racisme en ontmenselijking waarvan ik me rekenschap heb te geven, waarvan wij ons in dit land rekenschap hebben te geven.’

Bubbel

‘Ik wens voor mijn eigen ‘bubbel’ van witte christenen dat we gaan inzien dat we niet neutraal, noch onschuldig zijn, en dat we leren verantwoordelijkheid nemen voor de manier waarop de ontmenselijking van christelijk kolonialisme doorwerkt in het heden.’

Esmaa Alariachi, tv-presentator en docent

‘Vanuit politiek Den Haag was 2024 vooral negatief. Het lijkt alsof alle lokale debatten van de

afgelopen twintig jaar en alle positieve ontwikkelingen opeens niet meer worden gezien of niet meer tellen. Zo onwetend. Nederland is meer dan dat. Gelukkig zijn er steeds meer mensen die hun geïndoctrineerde bril afzetten en kritisch kijken. De denkbeldige segregatie wordt gevoed door negativiteit. De samenleving is veel verder dan Den Haag en de media ons willen doen geloven. We zien elkaar, werken en leven met elkaar, dag in dag uit.

‘De samenleving is veel verder dan Den Haag en de media ons willen doen geloven’

‘Het is een klein groepje in de politiek en media dat daar niet in mee wil gaan. En het heerlijk vindt dat er islamofobie, antisemitisme en racisme is en een zondebok aanwijst. Laten we niet vergeten dat deze kwaadwillenden een minderheid vormen en baat hebben bij het uitspelen van mensen tegen elkaar. De overgrote meerderheid van de Neder-

landers blinkt uit en is op een succesvolle manier bezig. Internationaal is de situatie verschrikkelijk. Het kolonialisme keert terug met terroristische aanvallen in het Midden-Oosten en de genocide op Palestijnen in Gaza. Ik hoop dat dit in 2025 stopt. Verder heb ik het afgelopen jaar ook aan mezelf gewerkt: mentaal, spiritueel, lichamelijk en intellectueel. Ik ben eindelijk begonnen met sporten en ben bewuster gaan eten. Laten we dat in 2025 allemaal doen!’

Aminata Cairo, antropoloog

‘De dieptepunten voor mij waren de verkiezingsuitkomsten in Nederland en de Verenigde Staten en de politieke apathie in het Westen als het gaat om mensenrechten. Het hoogtepunt is mijn werk bij het Lectoraat Sociale Rechtvaardigheid en Diversiteit in de Kunsten met als kers op de taart dat we ons werk in september mochten delen bij Pakhuis de Zwijger. Het feit dat ons gemeenschapswerk met zoveel mensen is gevierd en gedeeld, was prachtig om aan te schouwen. Mijn diepste wens voor het nieuwe jaar: Dat we rust en ons moreel kompas mogen vinden en dat we met moed daarnaar kunnen handelen. Dat we beter

in onze schoenen mogen staan en zonder excuus met compassie mogen handelen.

Sahand Sahebdivani, verhalenverteller

'Ik vind het moeilijk om een dieptepunt te kiezen, omdat elke keuze lijkt alsof ik andere dingen niet erg vind, zoals de verkiezing van Trump of de verschrikkelijke oorlog in Gaza. Maar voor mij, iets wat heel erg dicht bij me kwam: het zeer gewelddadige politieoptreden in Amsterdam op verschillende momenten. Zo werden, vanwege een verbod op demonstraties, mensen op de Dam afgeranseld, opgepakt en ver buiten het stadscentrum gedropt om daar weer extra in elkaar getimmerd te worden. Dat vond ik verschrikkelijk.

Maccabi-rellen

'Wat mij hoopvol stemt, en misschien klinkt dit als *too little, too late*, is dat bepaalde mensen die in het nieuws een bepaalde mening hadden over de Maccabi-rellen daarvan terugkwamen en de hand in eigen boezem staken. Ik vond het mooi dat ook Halsema spijt had dat ze het woord pogrom had overgenomen. Dit klinkt misschien als iets heel kleins, maar het is toch groot. Ik

ben al jaren van mening dat dit de enige manier is om vooruit te kunnen in de wereld. Verantwoordelijkheid nemen voor onze eigen positie en niet alleen maar aanklaarten wat de ander fout doet.'

Henna Goudzand, schrijver

BEELD: KAREL BRUHL

'Wat zou het fijn zijn als we er met z'n allen de schouders onder zetten en het leven voor een ieder beter proberen te maken. Dat we meer rekening houden met elkaar, geschillen niet uitvechten maar gaan zoeken naar wat ons dan wel verbindt, afstand doen van zaken die het milieu schaden. Een ieder voor allen, allen voor een ieder.'

Jerry Afriyie, dichter en activist

'Beste landgenoot! Ik wens je een collega, een kameraad en een buur in alle kleuren van Amsterdam. Ik wens je een land dat niet spreekt van een asielerisis, maar spandoeken ophangt aan alle gevels: 'Vluchtelingen zijn welkom'. *Mi casa es su casa.*

'Ik wens je kunst, kunst die de absurditeit bespot, en niet de gewone mens. Ik wens je een jaar zonder genocide en etnische zuivering, anti-zwart racisme en antisemitisme. Ik wens je biologische olijven uit Palestina, samen met vredestekens uit Soedan en Congo. Ik wens je een wereld die niet schreeuwt, maar glimlacht. Ik wens je een land dat omkijkt naar ieder. Ik wens je een Tweede Kamer die niet polariseert, een kabinet dat zich ontlast van racisme en fascisme.'

'Ik wens je een wereld die niet schreeuwt, maar glimlacht'

'Ik wens je een inclusief Sinterklaasfeest, na 15 jaar strijd. Eindelijk! Ik wens je een kleurrijke Pride, een mooie internationale vrouwendag. Ik wens je een vrije dag op 1 juli, om samen het slavernijverleden te herdenken en te vieren. Ik wens je een minister van Vrede en op 3 mei de Dag van Empathie.

'Ik wens dat we elkaar opnieuw gaan leren kennen. Dan wens ik mij jouw glimlach, jouw kunnen, durf en medemenselijkheid. Bovenal wens ik je persoonlijke groei. Zodat, wanneer we samen de wereld hebben veranderd, jij er ook klaar voor bent.'

Indira van 't Klooster, directeur architectuurcentrum Arcam

FOTO: EVA KASBERGEN

'In 2024 heb ik beter leren luisteren. Ik heb geleerd dat niet iedereen altijd recht heeft op een verhaal en het vertrouwen dat daarbij hoort, dat een verhaal soms geen einde heeft, of nog op een einde wacht.

'Het dieptepunt van 2024 hangt daar nauw mee samen. De rellen in november dit jaar hebben laten zien dat niet alle inwoners van Amsterdam vanzelfsprekend beschermd,

Op de cover.

gezien en gehoord worden. Amsterdam zou een stad moeten zijn, waarin we ons kunnen uitspreken tegen genocide, onrecht en geweld, en waar we zonder inmenging vanuit Den Haag of buitenland onze eigen gesprekken kunnen voeren in het vertrouwen dat die niet ontkend of gebagatelliseerd worden. Dat is mijn wens voor 2025.'

Esmah Lalah, Kamerlid (GroenLinks-PvdA)

'We zagen hoe groepen mensen werden gereduceerd tot cijfers of labels'

'Het jaar 2024 was intens en gelaagd: een voortdurende balans tussen hoop en teleurstelling, tussen grote politieke uitdagingen en kleine persoonlijke overwinningen. Terwijl ik me al jaren inzet voor bestaanszekerheid – het recht op een waardig bestaan – werd pijnlijk duidelijk hoe onlosmakelijk dat verbonden is met een ander fundamenteel begrip: bestaansrecht. Zolang mensen zich ongewenst voelen of hun aanwezigheid ter discussie staat, blijft bestaanszekerheid een illusie. Of het nu gaat om vluchtelingen die worden weggezet als probleem, werkenden die ondanks hun inspanningen in armoede leven, of jongeren zon-

der toekomstperspectief – bestaansrecht draait om inclusie, erkenning en menselijkheid.

'Het jaar 2024 was ook het jaar waarin polarisatie en dehumanisering steeds zichtbaarder werden. Van de motie-Becker tot de omgang met vluchtelingenopvang, we zagen hoe groepen mensen werden gereduceerd tot

cijfers of labels. Maar er was ook hoop. Verhalen van veerkracht en solidariteit inspireerden mij en herinnerden me waarom politiek met een hart zo essentieel is. Die verhalen, en mijn ervaringen als volksvertegenwoordiger, vormden ook de basis voor mijn boek *We hebben het over mensen* dat ik in november mocht presenteren. Het is een reflectie op de kracht van solidariteit, maar ook op de pijn van een politiek die soms steeds verder van de menselijke maat af lijkt te staan.

'Het is mijn hoop dat we samen bouwen aan een samenleving waarin menselijke waardigheid centraal staat. Een

samenleving waarin we niet alleen spreken over rechtvaardigheid, maar die ook realiseren. Dat vraagt moed, samenwerking en een toekomstgericht perspectief. Laten we in 2025 blijven kiezen voor solidariteit, vertrouwen en hoop, en vooral voor een waardig bestaan voor iedereen.'

Mpanzu Bamenga, Kamerlid (D66)

'2024 was een jaar vol nieuwe uitdagingen, kansen en hoop. Als kersvers Kamerlid voor D66 begon ik aan een missie: bouwen aan een eerlijker en gezonder Nederland, waar iedereen écht gelijke kansen krijgt en zich thuis voelt.

'De strijd tegen racisme en discriminatie is een van mijn grootste drijfveren. Nog altijd worden mensen met een migratieachtergrond beoordeeld op hun afkomst of uiterlijk. Dat moeten we doorbreken. Ik diende daarom een initiatiefwet in om etnisch profileren uit te bannen. Zo maken we glashelder dat institutioneel racisme niet thuishoort in Nederland.

MPANZU BAMENGA

Elektrische auto's

'Een gezonde toekomst voor iedereen betekent ook schone lucht, duurzame mobiliteit en een leefomgeving waarin we veilig en gezond kunnen leven. Daarom zette ik me in voor de verdere ontwikkeling van elektrische vliegtuigen, elektrische auto's voor iedereen, schonere steden, schoner water en betere vervoerskeuzes. Want een groen en gezond Nederland is een recht, geen luxe.'

'De strijd tegen racisme en discriminatie is een van mijn grootste drijfveren'

'Het conflict in het Midden-Oosten heeft mij diep geraakt. Het laat zien hoe hard vrede en hulp nodig zijn. Woorden zijn allang niet meer genoeg, het is tijd voor actie. Ik blijf het kabinet aansporen om meer te doen: voor humanitaire hulp, voor rechtvaardigheid en voor een vreedzame oplossing.

'Ik voer veel gesprekken met mensen door het hele land en op de eilanden. Hun verhalen raken mij en geven mij de inspiratie en kracht om door te gaan. Samen blijven we bouwen aan een land waar gezondheid, rechtvaardigheid en gelijke kansen voorop staan. Samen maken we het verschil.'

LODY VAN DE KAMP

Rabbin en publicist.

Schande dat oppositiepartijen instemmen met de motie-Becker

Vanaf dag één waarop de huidige coalitie zich in ons land ‘regering’ ging noemen, regent het binnen het monsterverbond van de vier regeringspartijen uitspraken die al sinds jaar en dag gemeengoed zijn bij Geert Wilders en zijn volgelingen. Het ‘Minder, minder, minder’, waarvoor de leider van de PVV destijds werd veroordeeld, heeft allang plaatsgemaakt voor nog veel heftiger formuleringen. Het verschil is dat de bagger die nu over hele bevolkingsgroepen in ons land wordt uitgestort, niet meer vanuit de oppositie komt, maar haar weg vindt vanachter de regeringstafel.

Alleen al in de laatste paar maanden. Als onderdeel van het integratiedebat verklaart minister Mona Keijzer: ‘Jodenhaat is bijna onderdeel van de islamitische cultuur.’ Na de voetbalrellen doet de PVV een duit in het zakje met: ‘Paspoort afpakken en uitzetten, dat tuig.’ Dan is het de beurt aan onze minister-president, die eigenlijk zo graag premier wilde zijn voor alle Nederlanders, maar zich nu blootgeeft: ‘We hebben een integratieprobleem wanneer we zien hoe deze jongeren dit soort activiteiten plegen.’ En wanneer het over integratie gaat, weet weer een ander lid

van ons kabinet te melden: ‘Islamitische jongeren onderschrijven voor een heel groot deel onze normen en waarden niet.’

Wat zich daar afspeelt in het zieke Haagse hart van onze democratie, lijkt op een optelsom van dit soort uitspraken. En daar moeten wij, burgers van Nederland, het maar mee doen. Een optelsom zonder einde in zicht.

De volgende stap was de motie in de Tweede Kamer van VVD-lid Becker, waarin zij de regering verzoekt om gegevens over culturele en religieuze normen en waarden van Nederlanders met een migratieachtergrond bij te houden. Dat Bente Becker deze motie indient, is niet verwonderlijk. Haar partij zit op schoot bij de PVV. Of de PVV op schoot bij de VVD. Dat doet er allemaal niet toe. Eén coalitiestampot.

Maar dan knapt er iets. Deze uitsluitende, stigmatiserende motie, met niet alleen de schijn maar ook de doffe glans van migrantenhaat en racisme in zich, wordt ondersteund door fracties die helemaal niet tot de coalitie behoren. Fracties die, om hun steun te rechtvaardigen, hun motivatie zoeken in uitvluchten en excuses.

Onze optelsom is nu wel heel duidelijk in de volgende fase beland. En dat is de fase waarin zij

---

‘Dat Bente Becker deze motie indient, is niet verwonderlijk. Haar partij zit op schoot bij de PVV’

zich niet meer alleen bevindt in het domein van wat zich ‘regering’ noemt. Nee, onze optelsom heeft nu ook daarbuiten erkenning gekregen.

Tot de laatste Tweede Kamer-verkiezingen op 22 november 2023 wist de kiezer het gevaarlijke gedachtengoed van institutioneel racisme in ieder geval vanachter de regeringstafel weg te houden. Maar toen de huidige regering op 2 juli werd beëdigd, trad een volgende fase in: uitsluiting, racisme en vreemdelingenhaat konden deel gaan uitmaken van beleid. Met wel-

iswaar een oppositie die dit zou moeten bestrijden.

Maar dan is het 3 december 2024. Er wordt gestemd over de motie-Becker, en verschillende oppositiepartijen stemmen ermee in dat ‘de regering gegevens over culturele en religieuze normen en waarden van Nederlanders met een migratieachtergrond bij gaat houden.’ Vanaf deze datum worden racisme en stigmatisering niet alleen meer getolereerd door de oppositie – wat al erg genoeg was – maar nu ook actief geaccommodeerd.

Op deze 3e december werd overduidelijk dat de parlementaire schande in ons land allang niet meer alleen misère, ellende, angst en onzekerheid veroorzaakt voor bepaalde medeburgers. Het treft onze hele samenleving.

Vanaf nu moeten we ernstig rekening houden met het feit dat we niet langer mogen spreken van het optellen van uitspraken vol institutionele haat. Met dit accommoderen door de oppositie komt er een omslag. Optellen wordt aftellen.

Nu is het aftellen tot het moment waarop we beseffen dat onze menselijke waarden hebben plaatsgemaakt voor een beleid dat velen letterlijk in gevaar brengt. Zoals het ooit eerder is gebeurd. Maar dan, dan is het te laat. •

Advocaat Haroon Raza deed aangifte 'Ik wil een eerlijk onderzoek'

De Rotterdamse advocaat Haroon Raza heeft namens burgerrechtenbeweging Meld Islamofobie aangifte gedaan tegen de Maccabi-supporters die zich op 6 en 7 november hebben misdragen in Amsterdam. Heeft deze aangifte wel zin? De supporters zijn immers weer terug in Israël.

● EWOUT KLEI

Tegen welke Maccabi-supporters heeft u eigenlijk aangifte gedaan? Tegen hen allemaal? Of tegen enkele individuen?

'Heel concreet, tegen die supporters die vernielingen hebben gepleegd, taxichauffeurs hebben aangevallen en anti-Arabische leuzen hebben geroepen. Deze supporters staan op video, ook hebben bewakingscamera's veel beelden geschoten, het moet niet zo moeilijk zijn voor het OM om hun identiteit te achterhalen.'

Maar de Maccabi-supporters zijn weer terug in Israël en zullen heus niet worden uitgeleverd, mocht het tot een veroordeling komen. Is de aangifte niet gewoon puur symbolisch?

'Hier in Nederland zijn strafbare feiten gepleegd, daar moet een Nederlandse rechter uitspraak over doen. Inderdaad levert Israël geen mensen aan Nederland uit, maar andere landen, waaronder Europese en Arabische landen en Turkije zullen dat wel doen. Ik denk niet dat deze jongens nog op vakantie kunnen naar Dubai of Marokko.'

Waarom doet u aangifte? Wat wilt u hiermee bereiken?

'De aangifte doe ik namens Meld Islamofobie, Muslim Rights Watch, de 30 maart beweging, de Hind Rajab Foundation en andere organisaties. De aangifte heeft een belangrijke signaalwerking. Ik wil opricht dat er een goed en eerlijk onderzoek gedaan wordt naar de gebeurtenissen van 6 en 7 november. Nederlandse journalisten hebben het massaal laten afweten. De 16-jarige vlogger Bender heeft laten zien wat er echt gebeurde. Er was geen sprake van een 'jodenjacht', zionistische hoogligans gingen op moslimjacht.'

Maar er zijn toch Maccabi-supporters in elkaar geslagen op 7 november? En ook dook er een video op, waarin gesproken werd van een 'jodenjacht'.

'Laten we de feiten noemen hoe ze zijn: we moeten Israël niet gelijkstellen aan Joden. Ik

'We moeten deze mensen via de rechter beschaving bijbrengen'

heb ook Joodse broeders. De wijze waarop het OM en burgemeester Femke Halsema aanvankelijk hebben gereageerd op de rellen was niet goed. Gelukkig is Halsema hier weer een beetje op teruggekomen en zei ze dat het woord 'pogrom' onterecht was.

'Bovendien werden er slechts een paar Maccabi-supporters in elkaar geslagen. Dat praat ik natuurlijk niet goed. Helemaal niet als het onschuldige fans zouden zijn. Maar veel Maccabi-fans zijn helemaal niet onschuldig. Het is een extreemrechtse voetbalclub. In Griekenland hebben Maccabi-fans een Palestina-activist in elkaar geslagen.

'Verder heeft, op de dienstweigeraars na, iedereen in Israël boven de 18 in militaire dienst gezeten. Er waren Maccabi-supporters in Amsterdam die letterlijk in Gaza zijn geweest. Dit zijn op zijn minst oorlogsmisdadigers en plegers van misdaden tegen de menselijkheid.

Als je dit allemaal bij elkaar optelt: de

'Ik wil graag dat mijn kinderen een toekomst kunnen hebben in dit land'

driehoek (burgemeester, politie en OM, red.) wist dit wel, maar besloot toch om de Maccabi-supporters welkom te heten in Amsterdam.'

Dat doet pijn?

'Nederlandse moslims ondervinden veel leed nu, vanwege de racistische en islamofobe

Aangifte tegen Maccabi-supporters:

STRAFRECHTADVOCAAT HAROON RAZA.

toon in de politiek. Ik durf niet meer in het openbaar te bidden, want ik ben bang dat iemand mij van achteren zal aanvallen. Na de verkiezingsoverwinning van Geert Wilders van november vorig jaar ben ik al voorzichtiger geworden, maar de situatie is voor moslims nu nog gevaarlijker.

‘En bedenk ook: dit is al sinds 2001 aan de gang. Moskeeën worden sinds 9/11 aangevallen. Met dreigbrieven, explosies en varkenskoppen. Een EU-monitor over islamofobie concludeerde onlangs dat Nederland onveilig is voor moslims. Ik ben hoogopgeleid, ik ben advocaat, maar nog steeds voel ik mij als tweederangs burger behandeld. Ik wil graag dat mijn kinderen een toekomst kunnen hebben in dit land.’

Bent u niet bang dat u met deze aangifte olie op het vuur gooit en zorgt voor nog meer polarisatie in de samenleving, nog meer afkeer van de islam?

‘In de jaren dertig van de vorige eeuw waren mensen ook heel voorzichtig. Maar de

geschiedenis heeft ons geleerd dat fascisme keihard moet worden aangepakt, ook juridisch. Anders groeit het uit tot een monster, een Leviathan.

‘Onthoud één ding: sinds 11 september 2001 is de positie van moslims in het Westen alleen maar verslechterd. Daarom is actief burgerschap ook zo belangrijk, dat we voor onze rechten opkomen via de democratische en juridische weg. Maar als we dat doen zien sommigen ons als een vijfde colonne.’

‘Als we geen juridische stappen ondernemen, blijven mensen ongestraft dit soort uitspraken doen’

En daarom heeft u ook aangifte gedaan tegen Telegraaf-journalist Wierd Duk, die sprak over een ‘islamistische vijfde colonne’?

‘Het moet duidelijk worden: op het moment dat je taxichauffeurs, advocaten, columnisten en wetenschappers wegzet als een vijfde colonne omdat ze moslim zijn, dan zet je 1,2 miljoen Nederlanders weg als verraders. Dit kan niet. Dit moeten we duidelijk tegenspreken. Tot hier toe en niet verder. Daarom wil ik een strafrechtelijk onderzoek.’

Hoe zit het in dit geval met de vrijheid van meningsuiting?

‘Die is niet absoluut. In artikel 7 van de grondwet staat ook: ‘behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de wet.’ Opruiing en groepsbelediging zijn strafbaar. Geert Wilders is terecht veroordeeld voor zijn ‘minder Marokkanen’-uitspraak. Als we geen juridische stappen ondernemen dan blijven mensen ongestraft dit soort uitspraken doen. We moeten deze mensen via de rechter beschaving bijbrengen.’

In Nederland is veel polarisatie rondom het onderwerp Palestina. Is een dialoog met andersdenkenden wel mogelijk?

‘Voor een gelijkwaardige discussie is het noodzakelijk dat je elkaars menselijkheid erkent. Een Palestijn moet evenveel waard zijn als een Israëliër en andersom. Het zionisme is gebaseerd op het uitsluiten van anderen. Het lijkt op het fascisme en nazisme, die zichzelf ook superieur achten aan anderen. Pas als je iedereens gelijkwaardigheid accepteert dan pas kun je het gesprek aangaan. Ik wil niet in gesprek met iemand die het vermoorden van 19.000 kinderen verdedigt. Dan is er geen gemeenschappelijke grond.’

Ten slotte: in Nederland hebben we een Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding én een Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme. Wat vindt u ervan dat antisemitisme een aparte coördinator heeft? Moeten we die afschaffen? Of moet er ook een aparte coördinator tegen islamofobie komen?

‘Recent onderzoek toonde aan dat antisemitisme zeven keer zo vaak vervolgd wordt dan andere discriminatie. Het OM en de politie discrimineren.’

Het feit dat er een aparte Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding bestaat heb ik altijd apart gevonden. Dit komt echter door de sterke lobby van het CIDI, dat een onevenredige grote invloed heeft op de Nederlandse politiek.

‘Daarnaast is deze aparte coördinator ingesteld vanwege het Nederlandse schuldgevoel over de Tweede Wereldoorlog. Maar Nederlandse moslims hebben daar niets mee te maken. De sultan van Marokko redde juist zijn Joodse onderdanen, toen het met de nazi’s collaborerende Vichy-Frankrijk hem om de uitlevering van de Joden vroeg.’

‘Ik vind dat de Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding moet worden afgeschaft, of dat er een aparte Nationaal Coördinator Islamofobiebestrijding bij moet komen. Er zijn zo’n 30.000 Joden in Nederland, maar 1,2 miljoen moslims. De helft van de moslims heeft te maken met discriminatie. Denk aan discriminatie op de arbeidsmarkt, maar ook haat in de media en haat op straat. Nederland is een institutioneel racistisch land, helemaal nu. Je durft bijna niet meer zichtbaar moslim te zijn in dit land.’ ●

Wat doet Wilders in de reclamecampagne van NPO?

De NPO heeft de reclamecampagne 'De Publieke Omroep, de plek van ons allemaal' gelanceerd, die een verbindende boodschap wil overbrengen. Het valt echter op dat ook politici – Geert Wilders en Dick Schoof – erin voorkomen, die niet echt bekend staan om hun verbindende aanpak. Wat vinden deskundigen hiervan?

● TAYFUN BALCIK

Journalist Hans Laroes, oud-hoofddirecteur NOS, reageert kort. 'Ik vind het heel onlogisch om in een spotje dat over verbinding gaat, een van de minst verbindende momenten uit de afgelopen jaren op te nemen', zegt hij.

Hij doelt op het moment in 2011, toen Wilders in de Kamer tegen Rutte in straattaal 'doe 's normaal man' zei. Dit gebeurde in een discussie over Turkije, waarin de toenmalige premier en huidige president van Turkije, Erdogan, voor 'islamitische aap' werd uitgemakkt.

'Het kan wel lollig zijn bedoeld ('doe zelf effe normaal'), maar het is echt een fout om een van de meest samenleving-splijtende politici op te nemen in een spotje dat verder over hele andere mensen en zaken gaat', zegt Laroes.

Oud-Hollandse gezelligheid

Schrijver en onderzoeksjournalist Zoë Papaikonou wil, los van de politici, eerst opmerken dat de gezichten in het spotje bijna allemaal wit zijn. 'Dat is al frappant in een samenleving als de Nederlandse', zegt ze. 'Het lijkt ook echt een viering van een soort oud-Hollandse gezelligheid.'

En dan de politici. 'Waarom komt Wilders in dat filmpje voor?' vraagt ze zich verontwaardigd af. 'Hij is veroordeeld voor groepsbelediging. We hebben het over iemand die voortdurend polariseert en een grote groep Nederlanders discrimineert en buitensluit. Die hoort daar gewoon niet in', zegt Papaikonou.

'De publieke omroep: De plek van ons allemaal' heeft als doel een scherper profiel te geven aan de waarde van de publieke omroep voor de Nederlandse samenleving, met haar unieke pluriforme bestel en onafhankelijke journalistiek', zo omschrijft de publieke omroep de eigen campagne. Joost Jongerden,

socioloog aan de Universiteit Wageningen: 'Mijn eerste indruk is een rommelige mix fragmenten uit de tv-geschiedenis, sport en politiek. Ik haal hier de boodschap niet uit dat het een 'plek van ons allemaal' is.'

De keuze voor het fragment met Wilders en Rutte begrijpt hij niet. 'Twee politici die elkaar de maat nemen – doe normaal, doe zelf normaal. Dat Wilders figureert in het filmpje is saillant. Je geeft een plek aan iemand die uitsluit, om zo te laten zien dat iedereen erbij hoort. Dat is een vreemde boodschap.'

Pleasen van rechts

Merkdeskundige Marc Oosterhout wil vanuit zijn vakgebied op het reclamespotje reageren. 'Het is een nietszeggende boodschap', zegt hij. 'Het gaat erom dat je duidelijk maakt wat je relevantie is voor het publiek van van-

daag. Dat doe je niet met nostalgie.'

Het is voor hem überhaupt de vraag of daarbij politici nodig zijn. 'Doe je dat toch, dan vind ik Lubbers, Kok, Balkenende en Rutte logischer dan Wilders', zegt hij. Hij vermoedt dat de keuze voor politici zoals Geert Wilders, Dick Schoof en Sophie Hermans te maken heeft met het 'pleasen van rechts.'

'Dat moet de NPO vanuit haar rol nooit doen. Het moet gaan over de toegevoegde waarde van de NPO', aldus Oosterhout.

Een woordvoerder van de NPO gaat niet in op de vraag waarom in het tv-spotje alleen rechtse en uiterst rechtse politici te zien zijn. 'We laten in deze campagne zien dat wij trots zijn op onze programmering door de jaren heen, met een tal van prachtige, impactvolle en succesvolle programma's en dat staat los van welke politieke sentimenten dan ook', zegt hij. ●

STILL UIT DE CAMPAGNE 'DE PUBLIEKE OMROEP, DE PLEK VAN ONS ALLEMAAL'.

TAYFUN BALCIK

Journalist en historicus.

Behandel ons met respect en luister naar onze zorgen

Als iemand die de (Turkse ontkenning van) de Armeense genocide heeft onderzocht vanuit Turkse bronnen en daarmee in 2008 een mastertitel behaalde aan de Universiteit Leiden, weet ik inmiddels het een en ander over interetnische verhoudingen en hoe die helemaal naar de klote kunnen gaan.

In bijna alle studies over massaal geweld wijzen wetenschappers op een giftige mix van intenties en omstandigheden die kunnen leiden tot genocidaal geweld. Laten we met dat laatste beginnen.

Zo hadden de Armeense Genocide en de Holocaust nooit kunnen plaatsvinden zonder oorlog, respectievelijk de Eerste en de Tweede Wereldoorlog. De radicaliserende en rampzalige omstandigheden van die vernietigende, mensonteerende oorlogen hebben er mede voor gezorgd dat er zondebokken werden aangewezen voor alle denkbeeldige, maar ook reële rampspoed die de Turkse en Duitse naties trof.

Voor die door mensen gecreëerde rampen waren de oorlogszuchtige Turkse en Duitse machthebbers natuurlijk in de eer-

ste plaats zelf verantwoordelijk, maar om zelf niet achter het vuurpeloton te verdwijnen, wezen ze 'interne vijanden' aan die uitgeroeid moesten worden, namelijk de christelijke Armeniërs en de Joden in Europa. En uiteraard werden allerlei andere minderheden meegenomen in de vernietigingswaan, zoals Assyriërs, Roma en Sinti.

Aan de andere kant leidt niet elke oorlog tot genocide. Voor de ergste misdaad van de mensheid is bijna altijd een radicale groepering nodig die de massa's bespeelt met haat- en geweldsfantasiën: de Jong-Turkse nationalist in het Turkse geval en de nazi's in Duitsland. Zij waren al jaren bezig met racistische propaganda voordat ze

in 1913 (middels een coup) en in 1933 (via verkiezingen) de macht grepen, en pas weer loslieten nadat het land in een orgie van geweld ten onder was gegaan.

Ik leg hier met name de nadruk op het feit dat het in hun extremistische hoofd al oorlog was, voordat het oorlog werd. Over minderheden werd alleen maar in termen van bedreiging en minachting gesproken.

Ik las dit allemaal eind jaren '00. Dus hoe het multiculturele en multireligieuze Ottomaanse rijk ten gronde werd gericht door Turkse nationalist, die een nieuw land beloofden voor en door Turken. Iedereen die niet Turks kon worden gemaakt, moest weg of worden gedood.

Ik studeerde eind 2008 af en tot mijn grote verbazing zag ik in mijn eigen land een Nederlands-nationalistische partij opkomen die het multiculturele Nederland ten gronde wil richten. Vanaf het begin hebben ze ons duidelijk een vijandsbeeld ingepeperd van moslims, Marokkanen en Turken die onze normen en waarden zouden bedreigen, onlangs weer herhaald door VVD-staatssecretaris Jurgen Nobel voor Participatie en Integratie.

Het is maar de PVV werd toen bagatelliserend gezegd, ze staan niet voor alle Nederlanders. Bijna vijftien jaar later staan ze nu in het centrum van de macht en luister ik dagelijks naar bezorgde generatiegenoten die, in de kracht van hun leven, zich zorgen moeten maken om ons bestaansrecht hier.

Of het nu de ex-rapper Appa is die klaagt over 'riooljournalisten', de Marokkaans-Nederlandse podcastmakers van Haagse Harira, of de mannen van Koffie & Koran, we voelen het allemaal en zijn er helemaal klaar mee. Je behandelt ons met respect en prioriteert ook onze zorgen in beleid, of we gaan allemaal ten onder in de vernielingszucht van de PVV. Geen tolerantie meer voor de haat van de PVV, die voor ons moslims een Israëliësch behandeling in petto heeft. ●

‘Turken zijn in zestig jaar sterk

Turk, ‘gastarbeider’, ‘allochtoon’. In de zestig jaar nadat de eerste Turkse arbeidsmigranten naar Nederland kwamen, is de identiteit van Turkse Nederlanders onderwerp geweest van hevig politiek debat. Publicist en spreker Enis Odaci, zelf kind van een Turkse arbeidsmigrant, ziet zowel de Nederlandse als de Turkse identiteit veranderen.

● TAYFUN BALCIK

Onlangs gaf hij in Den Haag een lezing over dit onderwerp. Identiteit is vaak in negatieve zin geproblematiseerd, maar is volgens Odaci tegelijkertijd een rijke literaire inspiratiebron. Maar bovenal is deze identiteit de persoonlijke ervaring van bijna een half miljoen Nederlanders.

Hoe verliep de migratiegeschiedenis van jouw ouders?

‘Mijn vader kwam in 1973 naar Nederland, naar Hengelo. Hij woonde in die tijd in een typisch pension met Turkse mannen die uit alle windstreken werden verza-

meld. De foto's kent iedereen: overal stapelbedden, samen theedrinken en wilde kapsels uit de jaren zeventig. Hij werkte keihard

kinderen bleven achter, waaronder ik. Ik kwam pas in 1977 naar Nederland in het kader van de gezinshereniging. Het leven in

derde blik van de Nederlandse samenleving over een periode van zestig jaar migratie goed samen.’

‘Tegen een onduidelijke Nederlandse identiteit staat een nog redelijk sterke identiteit van migranten. Daarom worden migranten als bedreigend ervaren’

en kon pas twee jaar later mijn moeder ophalen. Toen mocht hij slechts één kind meenemen en dat was dan mijn oudste broer. Twee

Nederland beviel mijn vader goed, maar helaas werd hij steeds meer vreemdeling in Turkije. Hij werd een vakantie-zoon, een vakantie-broer, een vakantie-neef voor zijn familie daar. Die ontworteling was pijnlijk voor hem. Uiteindelijk overleed hij op slechts 56-jarige leeftijd, omdat zijn longen kapot waren. Hij werkte onder erbarmelijke omstandigheden in een fabriek waar veel plastic, en dus fijnstof, werd geproduceerd. Van Arbo-regels had toen niemand gehoord.’

Jij geeft een lezing over onze veranderende identiteiten. Ik zie de Nederlandse en Turkse vlag op de flyer en ook Geert Wilders en oud-premier Joop den Uyl. Wat zegt dit over het verhaal dat je wilt vertellen?

‘De flyer markeert twee momenten. Den Uyl was destijds meer een vaderfiguur voor migranten die de grenzen opende en hen welkom heette. Wilders nu is meer een strenge meester die de grenzen juist wil sluiten. Dat vat de veran-

Hoe is de Turkse identiteit in die tijd veranderd?

‘Dé Turkse identiteit bestaat natuurlijk niet. Turkije is net als elk ander land een mengmoes van vele culturen, etniciteiten en levensbeschouwingen. Zelfs in de jaren zestig en zeventig, toen de eerste gastarbeiders naar de Nederlandse pensionnetjes kwamen, zag je dat al. Moslims versus seculieren, linkse denkers versus conservatieve denkers, alevieten, Koerden, noem maar op, het zat allemaal bij elkaar en dat leidde niet zelden tot conflicten in de gemeenschap en zelfs op de werkvloer. Die superdiverse Turkse samenleving bestaat nog steeds. Voeg daaraan toe dat al die identiteiten ‘vernerlandst’ raken, en dan kun je al helemaal niet meer spreken van dé Turkse identiteit.’

Kun je toch voorbeelden geven van veranderingen in die identiteit?

‘Elke groep binnen de Turkse samenleving maakt haar eigen verandering mee. De soennitische moslims hebben zich bijvoorbeeld goed weten te organiseren in moskeeën en via buitenlandse imams de band met Turkije warm gehouden. Maar je ziet de behoefte veranderen: men wil een imam die Nederlands spreekt en de cultuur begrijpt. De Turkse taal verwatert van de eerste generatie gastarbeiders tot de derde generatie kinderen. Mensen willen niet per se meer in Turkije begraven worden, maar in Nederland. En de dragende waarden en gebruiken vanuit de islam zijn ook aan het veranderen: minder theologie,

vernederlandst'

ENIS ODACI. BEELD: CARLO TER ELLEN

meer cultuur. In zijn algemeenheid zie ik dat de Turkse identiteit langzaam richting de heersende Nederlandse cultuur beweegt. Hypotheekje, bestuurlijke functies, toegang tot hoger onderwijs, het zijn allemaal stijgende lijnen. Turken worden letterlijk Turkse *Nederlanders*. En ik kan echt niet meer zomaar bij een Turkse vriend binnenvallen, afspraak is namelijk afspraak. Tevens heb ik al lang niet meer het

mandaat om een partner te kiezen voor mijn kinderen. Dat regelen ze nu gelukkig zelf wel.'

Hoe is de Nederlandse identiteit veranderd in die zestig jaar tijd?

'Dat is een spannende en omvangrijke vraag. Koningin Maxima werd verketterd toen ze terecht constateerde dat dé Nederlandse identiteit niet bestaat. Toch is er wel degelijk een actuele Nederlandse identiteit te omschrijven. Ik

noem deze: liberaal-christelijk. Nederlanders hechten aan hun vrijheden en zijn wars van regels en instituten. Dankzij het afbrokkelen van de zuilen in de jaren zestig is er een ruimte ontstaan waarin individualisme de norm is geworden. Maar de christelijke cultuur ademt nog steeds door alle instituten heen. Het individualisme is dankzij het concurrentiemodel van het marktdenken en de ontbinding van de zorgdragende over-

heid nu op het punt aangekomen dat Nederlanders vooral kunnen omschrijven wat ze *niét* zijn: men is vooral géén moslim. Géén voorstander van het delen van leefruimte. Men wil géén bestuurlijke invloed van nieuwe Nederlanders. Een land dat niet meer weet wat de dragende, verbindende waarden zijn, hunkert naar het verleden dat geromantiseerd wordt. Dan krijg je Hollandse varianten van *Make America great again*. Tegen een

Interview.

onduidelijke Nederlandse identiteit staat een nog redelijk sterke identiteit van migranten. Daarom worden migranten als bedreigend ervaren, zeker als ze steeds beter meedoen in de samenleving.'

Uit onderzoek blijkt dat tweede en derde generaties het steeds beter doen, maar dat de weerstand tegen mensen met een migratieachtergrond ook lijkt toe te nemen. Hebben die twee dingen met elkaar te maken?

'Absoluut. Een betere integratie betekent hogere functies in onderwijs, bedrijfsleven, overheid en andere instituten in de samenleving. Het betekent ook dat migranten een economische macht vormen. Het komt dan uiteindelijk neer op het delen van invloed, macht en ruimte. En wie wil dat nu graag doen? Migranten houden daarnaast meestal in meer of mindere vorm vast aan hun religieuze en culturele identiteit. Een voorbeeld: wanneer het gaat om vrouwen die een hoofddoek willen blijven dragen, botst dat met het feminisme van de jaren zestig. Men had zich eindelijk bevrijd van

In een discussie in De Balie onlangs over zestig jaar migratie, merkte antropoloog Sinan Cankaya op dat we niet 'frivool' kunnen doen over het huidige kabinet. Andere gasten met een migratieachtergrond reageerden gepikeerd. Hoe sta jij in deze discussie?

'Wanneer migranten succesvol zijn, vergeten zij vaak dat de overgrote meerderheid niet een talent heeft waarmee die zich kan onderscheiden binnen de samenleving. De uitzondering mag dus nooit de norm worden, we hebben voor alle mensen te zorgen. Juist de talenten zouden zich altijd moeten herinneren dat het huidige kabinet bedreigend is voor al die mensen die niet de vaardigheid hebben om zich met taal, functie of netwerk te manoeuvreren langs de nieuwe ijsschotsen die momenteel door het kabinet worden opgeworpen.'

Wat is jouw boodschap aan de politiek?

'De politiek is niet zo interessant, politici volgen uiteindelijk wat er in de samenleving speelt. Ik was

migrant en hun kinderen gericht: organiseer jezelf en kom op voor je belangen, organiseer je economische invloed, wees trots op je roots en zet al je identiteiten

brengen in het gesprek over de Nederlandse samenleving. Ik ben erg blij met al mijn identiteiten en geef deze graag door aan mijn kinderen. Toen ik als veertienjarige

'Toen ik als veertienjarige jongen voor de eerste keer mijn zestigjarige buurman Frans sprak, na al die jaren van elkaar negeren, ontdekten we dat we beiden hielden van het schaakspel'

in. Zonder je niet af van de Nederlandse samenleving – je bent de Nederlandse samenleving. Ken je rechten en zorg voor een democratische inbedding van alles wat je doet. Dan kunnen mensen niet om je heen en hoeft je ook niet bezorgd te zijn. Het vraagt veel tijd en geduld, maar de keuze is simpel: of er wordt óver je beslist, of je beslist zelf.'

Hoe kijk jij vanuit je persoonlijke leven naar zestig jaar migratie uit Turkije naar Nederland?

'Ik kus de hand van mijn moeder om haar te bedanken voor haar offers en bezoek het graf van mijn te vroeg overleden vader. Ik geef lezingen waar nodig en publiceer verhalen over mensen die wijsheid

jongen voor de eerste keer mijn zestigjarige buurman Frans sprak, na al die jaren van elkaar negeren, ontdekten we dat we beiden hielden van het schaakspel. We raakten verslaafd aan onze wedstrijdes in de tuin en leerden elkaar kennen op een manier die volledig natuurlijk verliep. Dankzij hem leerde ik dat Nederlanders niet uit gierigheid snel het deksel op de koektrommel doen, maar om het voedsel niet te laten bederven. Bij de uitvaart van Frans kwam ik voor de allereerste keer in de kerk en ik was trots dat we elkaars leven hadden verrijkt. Zo simpel kan het zijn: leer elkaar kennen, dat is de enige weg naar een goede samenleving. Maar leer ook je rechten kennen en beschermen.'

'Wordt mijn kind wel genoeg op waarde geschat door de leerkrachten?'

de drukkende invloed van de kerk op het vrouwenlichaam, en nu zijn daar moslima's die religieuze uitdossingen herintroduceren. Daar kun je van alles van vinden, maar dat wordt zo ervaren. Daarom is het belangrijk met elkaar in gesprek te blijven, zodat deze onderliggende beelden en geschiedenis duidelijk worden.'

ooit zes maanden actief voor een politieke fractie in Hengelo, maar hield het al snel voor gezien. Politiek is hard en de beeldvorming is leidend. Mijn talent ligt in schrijven en spreken, en via mijn eigen mediaplatform organiseer ik invloed door een echo te zijn van en voor andere stemmen. Mijn boodschap is daarom vooral aan

Biografie

Enis Odaci (1975) is publicist en directeur van *Volzin Magazine* (www.volzin.nl). De lezing van Odaci is de aftrap van een maand vol activiteiten in de Bibliotheek Den Haag om zestig jaar migratie uit Turkije te vieren. Er zijn onder andere poëzieavonden, ebru-workshops, en de mogelijkheid om je eigen familiearchief te creëren. De maand wordt afgesloten met de boekpresentatie *Je moest eens weten* van fotograaf en beeldend kunstenaar Cigdem Yüksel.

**THOMAS
VON DER DUNK**Publicist.
Cultuurhistoricus.

Het Westland trekt zich nergens wat van aan

Als er een prijs zou bestaan voor de meest onsympathieke gemeente van Nederland, dan zou het Westland een grote kanshebber zijn. Het gemeentebestuur onderscheidt zich door mentale geborneerdheid, onverschilligheid jegens anderen's gevoelens, een stuitend NIMBY-egoïsme en totale desinteresse in de rest van de wereld – tenzij men daar naar goed Hollands gebruik goed aan kan verdienen. Niet toevallig komt de gemeente de laatste tijd vaak negatief in het nieuws.

Conform het hedendaagse managersdenken leidt dat niet tot zelfreflectie en gedragsverbetering, maar tot een beschuldigende vinger naar 'de linkse media' van fractievoorzitter Remmert Keizer van GemeenteBelang West en een dure pr-campagne. Liefst 1,1 miljoen wil de gemeente besteden om haar imago op te vijzelen. De 'merknaam Westland', aldus VVD-wethouder Anko Goudswaard in het daarbij behorende bedrijfsjargon, heeft een impuls nodig, opdat overal het 'goede verhaal' wordt verteld – tot in de internationale media toe.

Kern van het Keizer-denken: we doen het al altijd zo en hebben schijt aan de rest. Vandaar de bekoeling van Kick Out Zwarte Piet-

betogers met vuurwerk op 19 november 2023 in het dorp De Lier, getuige de verkiezingsuitslag de week daarop in eigen ogen vast een bolwerk van 'joods-christelijke Nederlandse cultuur'. Westland is ook een van de gemeentes waar diezelfde welopgevoede vertegenwoordigers van de joods-christelijke Nederlandse cultuur met Oudjaar traditioneel uit hun dak gaan.

U weet, dit gebeurt in het kader van de door Dilan Yesilgöz in als mooie Hollandse traditie verdedigde nationale vuurwerkgekte, die de belaagde politie elk jaar met doodsangst vervult. In Zutphen staat nu een aantal van zulke Oudjaarterroristen uit de Betuwse Biblebelt terecht.

Waar de Amsterdamse belagers van racistische Israëliëse hooligans enige weken terug van de regeringspartijen te horen kregen dat zij onvoldoende de 'Nederlandse waarden' onderschreven, is het stilzwijgen van PVV, VVD, BBB en SGP over die Nederlandse waarden in dit geval oorverdovend. Geen wonder, want dit zijn voor een groot deel (de kinderen van) hun kiezers. Ook in Westland scoorden deze vier partijen tezamen ruim boven de zestig procent.

Het gemeentebestuur van Westland heeft weinig boodschap aan de Nederlandse wet, gezien de evidente obstructie in 2022 bij de

---

'We verdienen goed aan die sloebers, maar we willen ze niet als burens hebben'

oprichting van een islamitische basisschool, en recent de openlijk aangekondigde weigering de spreidingswet uit te voeren: Ter Apel kan wat het Westland betreft gewoon stikken. De problemen van de rest van het land: niet ons probleem.

Wie wel welkom zijn, zijn via obscure constructies geworven arbeidsmigranten – althans, tot op zekere hoogte. De in het Westland breed aanwezige tuinbouw behoort tot die sectoren van het agro-industriële miljardencomplex waar de in 2020 door de commissie-Roemer geconstateerde misstanden met buitenlandse werknemers het grootst zijn. Aan het aanpakken daarvan schort het hier nog steeds; met de meeste aanbevelingen van Roemer is weinig gebeurd.

Dat komt mede door de immense materiële belangen van de tuinbouw bij goedkope slavenarbeid, die in de BBB hun parlemen-

taire buikspreekpop hebben gevonden. Dat de hoofdsponsor van de VVD bij de laatste Kamerverkiezingen, Otto Workforce, eveneens tot in de nek in deze dubieuze constructies zit, zal ook niet zonder beleidsmatige gevolgen zijn. Voor wat hoort wat.

Slechts tot op zekere hoogte welkom: wel de lusten, niet de lasten – dat is de kern. Voor hun huisvesting voelt zich noch de sector, noch de gemeente bijster verantwoordelijk. Tien procent van de inwoners van buurgemeente Den Haag bestaat daardoor uit arbeidsmigranten die in het Westland werkzaam zijn en, over de eigen gemeentegrens geschoven, in kwetsbare oude stadswijken terechtkomen. Daar liggen de lasten van de glastuinbouw, niet bij de winstmakende bedrijven zelf: we verdienen goed aan die sloebers, maar we willen ze niet als burens hebben.

Het herinnert aan de mentaliteit van hun koloniale equivalent van voorheen, de slavenhouders in Suriname. Die wilden wel graag aan de slavenarbeid verdienen waarmee zij hun kapitale villa's konden bekostigen, maar hielden de hutjes van hun arbeidskrachten zélf graag ver uit het zicht. Ook dat vormde, niet anno 2024, maar anno 1824, indertijd inderdaad een sprekend onderdeel van de joods-christelijke Nederlandse cultuur. ●

Opnieuw gaat het over integrati deze jongeren?’

POLITIEAGENTEN TE PAARD BEVEILIGEN EEN PRO-PALESTIJNSE DEMONSTRATIE OP DE DAM IN AMSTERDAM OP 13 NOVEMBER 2024. BEELD: AFP/NICK GAMMON

De discussie in de politiek en media na Maccabi-rellen in Amsterdam doet denken aan de debatten over integratie en de islam van vroeger. Wilders wil moslims keihard aanpakken, terwijl premier Dick Schoof spreekt van een ‘integratieprobleem’. Zijn we weer terug bij af?

● TAYFUN BALCIK, MAJORIE VAN LEIJEN EN MARISKA JANSEN

Farid Boussaid,
docent politicologie aan
de Universiteit van
Amsterdam en directeur
van het Amsterdam
Centrum voor Midden-
Oosten Studies.

‘Het zijn schokkende tijden. Er worden voorstellen gedaan over het afpakken van paspoorten en verblijfsvergunningen, waardoor mensen tot een illegale status worden gedeporteerd, met dreigende deportatie als gevolg. De terrorismewetgeving wordt van stal

gehaald om Amsterdamse jongeren op deze manier te vervolgen.

Hoe kan dit nou de uitkomst zijn van een zogenoemd integratievraagstuk? Over welke integratie hebben we het nu? Dit zijn kinderen van de derde en vierde generatie. Het zijn dus gewoon

e. ‘Wat weet Schoof nou van

achtergrond. In het maatschappelijke en politieke discours is deze tweedeling er al, met zogenaamde echte, witte Nederlanders en de rest. Nu lijkt het erop alsof ook langs de juridische weg deze tweedeling wordt bestendigd. Dit is tegen de Grondwet. Iedereen in Nederland hoort op dezelfde manier behandeld te worden voor de wet; de loophole die ze gebruiken is dubbele nationaliteit en Nederlanderschap. Dit is een verontrustende ontwikkeling en moet consequent bestreden worden.

alleen in crisissituaties zoals nu, want dan ben je eigenlijk al te laat. Het moet structureel aangepakt worden, ook wanneer het goed gaat. Helaas lijkt het geloof in sociale cohesie helemaal verdwenen, iedereen heeft het maar druk en zit vastgeklemd aan de telefoon in zijn eigen bubbel. We moeten investeren in de maatschappij en ontmoeting, en niet alles kapot bezuinigen. De culturele kaalslag is ongekend. Maatschappelijke organisaties, universiteiten, scholen, precies de plekken waar burgers worden gevormd, hebben te maken met bezuinigingen. Daar gaan we heel lang problemen van ondervinden. Het moet echt vanuit de maatschappij komen, want de huidige politieke klasse is meer bezig met zijn X-account en het snelle scoren.’

**Khadija al Mourabit,
filosoof en docent**

‘Ik ben hier geboren en getogen, maar ik heb me eerlijk gezegd nog nooit zo onveilig gevoeld in mijn eigen stad. Wat betreft integratie, ik vind juist dat het Amsterdammers waren die de nood voelden om hun stad te verdedigen. Kijk, de wijze waarop, daar

kun je van mening over verschillen en het afkeuren. Maar wat weet die Schoof nou van deze jongeren? Of van de leefwereld in Amsterdam? Zijn eigen integratie daarin is juist mislukt.

Er is bij zulke politici sprake van een enorme kloof, een dis-

**‘Wat weet die
Schoof nou van
deze jongeren?’**

**‘Het zijn gewoon
Nederlandse
kinderen,
met een
Marokkaanse
of islamitische
achtergrond’**

Nederlandse kinderen, met een Marokkaanse of islamitische achtergrond. Ze zijn hier naar school gegaan en gaan hier straks de arbeidsmarkt op. Het is dus een Nederlands en Amsterdams probleem. En dat moeten we met z’n allen hier oplossen. Maar als we kijken naar de maatregelen die nu de ronde doen, dan ontstaat er een soort apartheidssysteem: volwaardig burgerschap voor mensen zonder migratieachtergrond en een tweederangsburgerschap voor Nederlanders met een migratie-

De oplossing ligt in de ontmoeting met elkaar en het organiseren van verbinding. En niet

connect, tussen hen en de verscheidene demografieën die Nederland en in dit geval Amsterdam rijk is.

Zijn reactie is moreel volstrekt ontaard in relatie tot deze inwoners van Nederland waar hij het over heeft. Het zou hem sieren als premier – van alle Nederlanders toch? – om zich wat meer te verdiepen in Amsterdam en haar inwoners.

En we moeten niet vergeten dat het voetbalhooliganisme is, waar over en weer scheldwoorden worden gebruikt. En het is niet de eerste keer dat voetbalhooligans geweld gebruiken. Is de integratie van al die Feyenoorden Ajax-supporters ook mislukt? Het waren supporters van IDF (het Israëliëse leger, red.) die de

Samenleving.

hel hebben ontketend in onze straten. Het Amsterdamse geweld was een reactie, in sommige gevallen helaas antisemitisch, op het Israëliëse geweld en racisme tegen Arabieren en moslims. Dit is geen integratieprobleem, dit is de doelbewuste racistische import van Israëliëse staatsterreur in onze straten.'

Abdel ben Ahmed, socioloog

© STICHTING HET VERGETEN KIND

'In de media wordt gesproken over een groep Marokkaanse jongeren, waarbij ook hun geloofsovertuiging wordt benadrukt. Politici die al lang een kruistocht tegen de islam voeren, maken gretig gebruik van deze koppeling tussen daad en afkomst.

Meteen wordt er binnen de gelederen van deze rechtse kabinetleden tot blauwe vingers toe getwitterd en gewezen naar integratie en geloof. Deze geboren Nederlanders met een Marokkaanse achtergrond zijn de schuldigen. Paspooten innemen, het land uit, integratie mislukt, en woorden van gelijke strekking gaan over de toonbank als warme broodjes. Populistische, opruiende uitspraken die tegenstellingen creëren en gepaard gaan met

tot in militaire precisie geregisseerde reportages, talkshows en krantenkoppen vanuit de media om het verhaal eenzijdig te schuiven op de zondebokken. De Marokkaanse zondebokken. Een grijsgedraaide plaat waarbij je al misselijk wordt bij het horen van de eerste noot.

Islam en Marokkanen zijn hot items voor populistische en racistische politici. Het volk wordt systematisch tegen elkaar uitgespeeld. Tegenstellingen worden vergroot, en het vingerwijzen begint. De media is enerzijds zeer veroordelend naar de Marok-

'Waarom spreken we nog over integratie als het gaat om mensen die hier geboren en getogen zijn?'

kanse jongeren en erg terughoudend als het gaat om berichtgeving waarbij Joodse hooligans het onderwerp zijn. Onze kersverse premier toont meteen waar zijn loyaliteit ligt en wat zijn kliekje al heel lang wilde zeggen. Hij wijst een kant op met zijn vinger en weigert te zien dat er ook een aantal vingers terugwijzen. De oppositie lijkt verlamd. Er is geen tegengeluid, en de stuurloze trein van BV Nederland dendert voort.

Het wijzen naar integratie is een makkelijke uitweg voor dege-

nen die geen antwoorden hebben op de echte vragen. Onderwijs speelt hier ook een grote rol. Jongeren worden niet voldoende ondersteund om essentiële kennis op te doen en zich met de juiste tools wegwijs te maken binnen de maatschappij. Het ontbreken van deze basis zorgt voor een vacuüm waarin ze vatbaar zijn voor negatieve invloeden, zowel op sociale media als op straat.

Zondebok

Integratie is een veelgebruikte troefkaart om een zondebok aan te wijzen. Want waarom zou je degenen die niet op je lijken niet gebruiken voor je eigen agenda? Waarom spreken we nog over integratie wanneer het gaat om mensen die hier geboren en getogen zijn? Wanneer je een groep op deze manier categoriseert, is het bij voorbaat al gedoemd te falen. Er is geen eerlijke kans, geen volledige en oprechte acceptatie. Wanneer gaan we het gesprek aan over de privileges van sommigen en de onvoorwaardelijke acceptatie van alle burgers? De integratiekaart trekken is als het huis van de buurman blussen terwijl je eigen huis in brand staat. Dit is een probleem van Nederlandse identiteitspolitiek en polarisatie, en geen 'Marokkanenprobleem'. Dit kabinet is een verkapt zondebokkabinet en een belediging voor de democratische rechtsstaat.'

Erwin van Veen, Midden-Oostenkundige bij Instituut Clingendael

'Nederlandse politieke partijen maken zich al jaren schuldig aan verschillende vormen van discriminatie met racistische ondertonen. Voorbeelden zijn de toelagenaffaire, de 'minder Marokkanen'-uitspraak, en negatieve opmerkingen over vluchte-

lingen en moslims.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau meldde onlangs dat discriminatie en racisme veel voorkomen in Nederland, vooral op de arbeidsmarkt. Toch ontkennen veel Nederlanders dit probleem, ook mensen op links. Professor Gloria Wekker schreef hierover een inzichtelijk boek, *White Innocence*.

'Nederlandse politieke partijen maken zich al jaren schuldig aan verschillende vormen van discriminatie met racistische ondertonen'

Buitenlandse politiek

Daarnaast werkt de Nederlandse regering indirect mee aan de slachting die het Israëliëse leger in Gaza aanricht door wapenleveranties en politieke steun. Het contrast met het regeeringsstandpunt over de toepassing van het internationaal recht en mensenrechten in Oekraïne zorgt ook voor een nare bijmaak van discriminatie en racisme.

Als er inderdaad een probleem is met 'mislukte integratie' – zoals sommige politici zeggen na het geweld door Tel Aviv Maccabi-aanhangers en de hetze tegen dezelfde Israëliëse supporters – ligt dit voor een belangrijk deel aan de polarisatie door sommige politieke partijen, racisme van eigen bodem, en de dubbele standaarden in onze buitenlandse politiek, vooral in het Midden-Oosten.'

Mustafa Ayranci, voorzitter van Htib, de Nederlandse Bond van Turkse

'Sinds Geert Wilders zich afsplitste van de VVD en een eigen partij oprichtte, heeft hij zich herhaaldelijk uitgesproken tegen de islamitische gemeenschap en migranten. Zijn uitspraken, zoals 'minder Marokkanen' hebben geleid tot polarisatie en een klimaat waarin migranten zich steeds meer buitengesloten voelen.

Vanaf 2002, toen hij de islam en migranten publiekelijk begon te bekritisieren, is er een breuk ontstaan tussen migranten en de Nederlandse samenleving, waarvoor Wilders medeverantwoordelijk kan worden gesteld.

Ondanks dat er al zestig jaar Turkse migranten in Nederland wonen en zij hun best doen om

'Vanaf 2002 is er een breuk ontstaan tussen migranten en de Nederlandse samenleving'

mee te doen in de samenleving, krijgen zij nog steeds te maken met discriminatie. Veel mensen met een Turkse achtergrond die ik spreek, voelen zich niet volledig geaccepteerd. Ook al werken ze als advocaat of leraar, toch krijgen ze vaak de vraag wanneer ze 'teruggaan'. Dit geeft hen het gevoel dat ze er niet bij horen.

In Nederland wonen ongeveer 500.000 mensen met een Turkse achtergrond, maar slechts een handvol bekleedt een hoge positie. In steden als Amsterdam en Den Haag, waar veel mensen een migratieachter-

grond hebben, zijn er maar weinig wethouders uit die groepen. Ook in de Tweede Kamer zijn migranten slecht vertegenwoordigd. Dit komt door discriminatie en doordat organisaties die vroeger de belangen van migranten verdedigden, zoals het Landelijk Overleg Minderheden zijn opgeheven.

Migranten en de Joodse gemeenschap

Als we jongeren die betrokken zijn bij rellen meteen criminelen noemen, ontstaat er een vertrouwensbreuk. Zonder een gesprek voelen deze jongeren zich nog meer buitengesloten. Vroeger werkten migranten en de Joodse gemeenschap juist samen, maar nu worden problemen vaak veralgemeniseerd. Natuurlijk is geweld in Amsterdam onacceptabel en moeten criminelen worden aangepakt. Toch willen mensen met een migratieachtergrond juist bijdragen aan de samenleving; ze willen meedoen en in gesprek gaan. Maar als ze steeds horen dat ze er niet bij horen, hoe kunnen ze dan nog vertrouwen hebben?

Wilders en andere politici zouden zich moeten afvragen wat hun rol is bij de mislukte integratie. Wat hebben ze fout gedaan, en hoe kunnen ze helpen om de integratie wel te laten slagen? Het is belangrijk dat ze eerlijk kijken naar hun eigen invloed, zodat we kunnen werken aan een samenleving waarin iedereen zich welkom voelt.'

Milena Mulders, aanjager van (culturele) projecten op het gebied van migratie en samenleven

'Ongepast, onverstandig en zeer onterecht dat de minister-president, marionet van Geert Wilders, in deze context de

'Als we onze (Amsterdamse) jongeren opgeven, zijn we allemaal verloren'

integratiekaart trekt. Je kunt de verantwoordelijkheid voor dit niet afschuiven op een (deel van een) bevolkingsgroep; je moet de verantwoordelijkheid dan dragen met iedereen.

Als moeder van een Amsterdamse jongere op een scooter uit West heb ik een taak en een verantwoordelijkheid. Behandel de ander zoals je zelf behandeld wil worden. Geef de ander ruimte zoals je zelf ruimte neemt. Ben je bewust van je privilege. Kies voor radicale openheid. Een soft verhaal in grimmige tijden. Als we onze (Amsterdamse) jongeren opgeven, zijn we allemaal verloren.' •

David Wertheim: 'Inflatie van begrip'

'Het is problematisch dat mensen Joden identificeren met wat Israël doet. Dat is een vorm van antisemitisme. Maar het is moeilijk om die vorm van Jodenhaat te bestrijden als ook de mensen die hiertegen ageren Israël en de Joden vereenzelvigen.'

● EWOUT KLEI

An het woord is David Wertheim, cultuurhistoricus en auteur van het boek *Waar gaat het over als het over Joden gaat?* waarover we hem in 2022 interviewden. Wertheim maakt zich grote zorgen over de inflatie van het begrip antisemitisme. 'Dat is nu, in deze tijd, een reëel gevaar. Kijk naar de pro-Israëlische demonstratie van CIDI en Christenen voor Israël van laatst. Het was een demonstratie tegen antisemitisme, zeiden ze, maar het stikte er van de Israëlische vlaggen en leek zo ook een solidariteitsbijeenkomst voor Israël. Hierdoor wordt het in de praktijk steeds moeilijker om kritiek op Israël en antisemitisme van elkaar te onderscheiden. Ook de Israëlische premier Benjamin Netanyahu noemt

het precies is, aldus Wertheim. De verwarring wordt versterkt door de problematische IHRA-definitie van antisemitisme van de International Holocaust Remembrance Alliance, vervolgt hij. 'Er staat ook veel goeds in, maar er staan twee dingen in die ik moeilijk vind. Ten eerste ziet de IHRA-definitie het ontkennen van het recht op zelfbeschikking voor de Joden als een vorm van antisemitisme. Dit zorgt voor veel onduidelijkheid. Bedoelen ze hiermee Israël? Ben je antisemiet als je wilt dat het gebied van de rivier tot de zee één bi-nationale staat is? Ik denk dat die positie op zijn minst legitiem moet zijn, zonder dat je het stempel antisemiet opgeplakt krijgt. Ten tweede ziet de IHRA-definitie vergelijkingen tussen Israël en nazi-Duitsland als antisemitisch. Ik vind zulke vergelijkingen smake-loos, maar wel dat ze moeten vallen binnen het recht op vrije meningsuiting. Bovendien maken

hoe groot het probleem was, wie hiervoor verantwoordelijk waren, enzovoort. Ik vind dat we eerst het onderzoek moeten afwachten. Het kabinet sprak meteen over een integratieprobleem. Als het onderzoek concludeert dat dit daadwerkelijk een rol speelde tijdens de rellen, dan moeten we dit ook niet

der Frans Timmermans.

Maar bij een programma als Vandaag Inside kijken ze alleen naar de extreme stemmen ter linkerzijde, waarmee ze direct ieder links geluid in diskrediet brengen. Aan de andere kant gebeurt overigens hetzelfde. Daar is nu soms de teneur dat er helemaal geen anti-

'De strijd tegen antisemitisme moet worden losgekoppeld van het verdedigen van Israël'

'De reactie van het kabinet was te gretig, te prematuur'

alles wat tegen hem is antisemitisme, zoals recent het arrestatiebevel dat tegen hem is uitgevaardigd door het Internationaal Strafhof.'

Vergelijkingen tussen Israël en nazi-Duitsland

Het bestrijden van antisemitisme wordt moeilijk gemaakt, omdat er nu verwarring is ontstaan over wat

sommige politici in Israël hun tegenstanders regelmatig uit voor nazi's. Zijn de politici die dit doen ook antisemitisch?'

Wertheim heeft moeite met de reactie vanuit de politiek en vanuit diverse media op de rellen in Amsterdam van 7 november tussen Maccabi-supporters en Amsterdammers. 'Er zijn wel erg snel conclusies getrokken, over

ontkennen. Maar de reactie van het kabinet was te gretig, te prematuur.'

Karikatuur

De gebeurtenissen in Amsterdam leidden tot een opinieoorlog in de kranten, op blogs en op social media, waarbij mensen hun ideologische tegenstanders antisemitisme verweten, of islamofobie en racisme. Wertheim beziet het allemaal van een afstandje, vertelt hij. 'In dit soort discussies reageren mensen op de extremen van de andere kant. Daardoor lijkt het alsof er alleen extreme posities zijn. Mensen maken een karikatuur van de tegenpartij, die slechts uit extremisten zou bestaan. En door daar vervolgens weer harde dingen over te zeggen verscherpen ze de tegenstellingen nog meer. Er zijn ook gematigde en genuanceerde geluiden, neem bijvoorbeeld GroenLinks-PvdA-lei-

semitisme in het spel zou zijn geweest op 7 november, omdat sommigen de incidenten aangrepen om het integratieprobleem op de agenda te zetten.'

Tot slot: hoe zorg je ervoor dat antisemitisme echt wordt teruggedrongen? Wertheim denkt even na en antwoordt dan: 'Allereerst moet er een einde aan de oorlog komen in Gaza. Dat is een enorme aanjager van het antisemitisme. Maar hierop hebben we helaas vrijwel geen invloed. Daarnaast moet de strijd tegen antisemitisme worden losgekoppeld van het verdedigen van Israël. Dat zorgt immers voor inflatie van het begrip antisemitisme, dat het wordt gepolitiseerd en door sommige mensen niet meer serieus wordt genomen. Ten slotte moeten we antisemitisme en racisme niet tegenover elkaar zetten, wat nu te veel gebeurt, maar beide kwaden in samenhang bestrijden.'

'rip antisemitisme is reëel gevaar'

‘We moeten elkaar beschermen

De rellen rond de voetbalwedstrijd Ajax-Maccabi Tel Aviv hebben in Amsterdam diepe sporen nagelaten. Maar ook in Rotterdam zijn mensen in beweging gekomen. Het Platform L&R deed een oproep om elkaar te beschermen die indruk maakte, vertelt voorzitter Alaattin Erdal.

● ANNE-ROSE HERMER

Voluit heet het Platform L&R het Platform Levensbeschouwelijke en Religieuze Organisaties Rotterdam. De rellen in Amsterdam waren voor deze organisatie een van de redenen om een oproep te doen, die inmiddels ook buiten Rotterdam is omarmd. ‘We kunnen de problemen die waar dan ook spelen niet in Rotterdam oplossen’, vertelt Erdal. ‘Maar we kunnen wel onderling onze gevoelens, standpunten en emoties bespreken om zo begrip voor elkaar te krijgen.’

Bijeenkomsten

Het Platform L&R is vijftien jaar geleden opgericht. De initiatiefnemer was burgemeester Ahmed Aboutaleb. In die periode waren er spanningen in de wereld die doorwerkten naar gewone Rotterdamers. Het Platform is een samenwerkingsverband van een groot aantal organisaties met een uiteenlopend religieus karakter, waaronder christelijk, Joods en islamitisch.

Maar het blijft niet bij praten. Het platform organiseert bijeenkomsten, waarvan Koken met Overtuiging een van de succesnummers is. Daar kunnen mensen kennismaken met elkaars keuken en met elkaar. Ook gaan de deelnemers met elkaar in gesprek over hun gebruiken en (culinaire) leefregels. Alles is vertegenwoordigd: van *halal* tot *vegan*, van de oosterse keuken tot Hollandse boerenkool.

Ook organiseert het platform Vredestafels op wijkniveau. Erdal: ‘Wij trekken echt de wijk in om mensen uit te nodigen om hieraan mee te doen. Wij willen een ander publiek trekken dan de personen die uit zichzelf al op dit soort dingen afkomen.’

Hoewel er sinds de aanslagen in oktober 2023 en de daaropvolgende oorlog in het Midden-Oosten veel is veranderd, is volgens Erdal de sfeer tijdens de bijeenkomsten van het Platform L&R ongewijzigd. ‘Onze Vredestafels

elkaar kennen. Dan valt de angst weg. Mensen zoals jij, die bepaalde idealen hebben en bezig zijn met overleven. Elkaar ondersteunen, begrip creëren en een gevoel van veiligheid. Dat is waar wij voor staan.’

Laat je niet gek maken

Alaattin Erdal vindt dat mensen zich niet gek moet laten maken door politici. Zelf was hij in het verleden gemeenteraadslid in Rotterdam. Hetzelfde geldt voor enge beelden op internet en televisie:

‘In een stad met bijna tweehonderd nationaliteiten is het soms een grote uitdaging om iedereen bij elkaar te houden’

zijn niet bedoeld om over het conflict te praten, maar over hoe je de ontwikkelingen ervaart en hoe de ander in het leven staat. Dit podium is bedoeld om constructief met elkaar in gesprek te gaan. Er zijn altijd conflicten in de wereld geweest. Dat is van alle tijden en dat zal altijd zo blijven. Maar in hoeverre laten we ons gek maken? In hoeverre laten we op ons inpraten?’

We willen ons (h)erkend voelen en met respect behandeld worden. ‘Elkaar respecteren en elkaars verschillen en verscheidenheid accepteren. Door gesprekken elkaars angsten wegnemen. Leer

‘Dan ga je je afsluiten en dat is precies wat we willen voorkomen. Wij blijven geloven in met elkaar in gesprek gaan, bijvoorbeeld onder het genot van lekker eten. De afgelopen anderhalf jaar hebben we ongeveer vijftien Vredestafels georganiseerd met gemiddeld veertig tot vijftig deelnemers, met soms een uitschieter naar boven. Na het eten worden de gasten verdeeld in groepjes om echt in gesprek te gaan.’

Het gaat bij deze bijeenkomsten om vragen als waarom de ander een bepaald standpunt inneemt of een bepaalde emotie heeft. Felle discussies probeert

het platform te mijden – zodat de bijeenkomsten niet uit de hand lopen. Overleg is een centraal doel van het platform, getuige ook de missie die het heeft geformuleerd: ‘Deelnemers dienen de doelstellingen van het Platform te onderschrijven en delen met elkaar de verantwoordelijkheid voor de stad en het welzijn van haar burgers, ook in moeilijke tijden.’

Het samenwerkingsverband wil een impuls geven aan een stedelijk netwerk waarin elke Rotterdammer een rol speelt. De Vredestafels spelen daar een belangrijke rol bij. Ze zijn ontstaan op basis van een voorstel van de Regiegroep Kracht voor Vrede, waarin vertegenwoordigers zitten van hindoeïstische, Joodse en islamitische organisaties en van christelijke (migranten)kerken. Het Platform L&R heeft beloofd om

en respecteren'

ALAATTIN ERDAL

elk jaar minimaal acht Vredestafels te realiseren in meerdere delen van Rotterdam.

Wat is nodig om verbinding, respect en vrede tussen alle generaties te stimuleren in de stad? Het platform doet dat door met jongeren en ouderen van allerlei achtergronden rondetafelgesprekken te organiseren over onderwerpen zoals religie, etniciteit, verharding en verbinding. Zo verzet het zich tegen negatieve beeldvorming en discriminatie.

'In een stad met bijna tweehonderd nationaliteiten is het soms een grote uitdaging om iedereen bij elkaar te houden', ziet Erdal. 'Maar conflicten zijn niet uitsluitend van religieuze aard. Ook binnen dezelfde levensbeschouwing en etnische achtergrond kunnen er onderlinge verschillen zijn. We moeten elkaar een spiegel voor kunnen houden.'

Bezorgdheid

Soms gaan mensen erg op in hun eigen problemen. Dan verliezen ze bewust of onbewust uit het oog dat ze juist in een tijd van polarisatie iemand nodig hebben die hen begrijpt. 'Het Platform L&R is ervan overtuigd dat mensen van elkaar kunnen leren', vertelt Erdal. 'Als je familie hebt in een oorlogsgebied, dan ben je bezorgd. Je staat er niet altijd bij stil dat diezelfde angsten ook leven bij andere groepen in de samenleving. We zitten allemaal in dezelfde situatie. Je hebt geen behoefte aan politieke statements, maar aan verbinding. Bij mij ben je veilig. Ik bescherm jou als jij mij in bescherming neemt. Mijn vrijheid is in het geding als ik aan jouw vrijheid kom. Minder spanning, minder conflicten. Dit kunnen we bereiken wanneer we dit samen kunnen opbrengen. Het lukt alleen

samen. We lossen geen problemen op, maar minimaliseren lukt wel. Als iedere Rotterdammer de stoep schoon houdt, dan krijgen we schone straten. De broodnodige vrede die we allemaal nodig hebben. We vragen mensen in de stad om tot elkaar te komen, wat een ander geluid is dan in Den Haag en wat er in de media klinkt. Wij denken er anders over en we laten elkaar niet los.'

meer zichtbaarheid zorgen. Ook is de website vernieuwd. 'Wij gaan als bestuur, ondanks ons drukke leven, de verbinding opzoeken. Er zijn veel Rotterdammers die hetzelfde willen. Uit de reacties op onze verklaring naar aanleiding van de situatie in Amsterdam kregen we veel complimenten omdat het zo mooi verwoord was, want er moet ruimte zijn voor iedereen. Beter dan de dames en heren in

---

**'Als iedere Rotterdammer de stoep
schoon houdt, dan krijgen we
schone straten'**

Armoede

De bij het platform aangesloten organisaties maken zich zorgen over de toenemende armoede in Rotterdam en de bijbehorende problemen zoals stijgende kosten, uitzichtloosheid, werkloosheid en geldproblemen, waardoor mensen soms zelfs onvoldoende geld hebben voor voedsel. Om te proberen een steentje bij te dragen organiseerde het platform eind vorig jaar een evenement in Arminius om geld in te zamelen voor een voedselhulpproject van het Rotterdamse Rode Kruis. Diverse bekende Rotterdammers verleenden hun medewerking, onder wie Amira Tahri, Lee Towers en het BlackGospelChoir4U. Met deze actie is ruim 17.000 euro ingezameld.

Nieuw bestuur

Een jaar geleden was het platform enigszins ingedut geraakt, vertelt Erdal. Sindsdien is er een nieuw bestuur gekomen. Dat wil voor

Den Haag die rollend over straat gaan. Zowel burgemeester Femke Halsema van Amsterdam als onze burgemeester Carola Schouten hebben zich er positief over uitgelaten.'

Wat Erdal betreft is er niet alleen narigheid. Er is ook een andere kant van Rotterdam, die zichtbaar wordt als mensen elkaar bewust opzoeken bij activiteiten. 'Het kan echt anders, wat we bijvoorbeeld op 5 mei zagen tijdens een Vredeslunch in Arminius. We hebben het verzoek gekregen om dit in 2025 weer te organiseren. De vraag om voor verbinding te zorgen blijft ons bezighouden. Een voorbeeld is een van onze nieuwe ideeën voor volgend jaar: *bonding and bridging*, verbinding en bruggen bouwen. Eerst een groep mensen met dezelfde achtergronden bij elkaar brengen en vervolgens in contact brengen met anderen. Hopelijk samen met nog meer organisaties en betrokkenen.' •

Den Haag vindt plek voor een islamitische begraafplaats

Naast Rotterdam is vorige maand ook in Den Haag de eerste concrete stap gezet richting een islamitische begraafplaats. Dankzij de inzet van wethouder Nur Icar is er een geschikte locatie gevonden, meldt AD.

Eigenlijk wilde de islamitische gemeenschap een stuk grond van 1,5 hectare voor de begrafenis van hun dierbaren, maar dit bleek niet mogelijk. Er was geen ruimte van deze omvang, dus ging de wethouder op zoek naar iets anders. Waar dit stuk grond zich bevindt, wil hij nog niet bekendmaken, maar het gaat om een leeg terrein van 0,7 hectare.

Hoewel er met dit nieuws nog geen belofte gedaan kunnen worden, is het wel een stap in de goede richting. Moslims kiezen voor eeuwig grafrust, terwijl

Nederlandse begraafplaatsen de graven na verloop van tijd ont-ruimen.

Er zal nu eerst onderzoek worden gedaan naar de geschiktheid van de locatie, waarvan de resultaten pas in 2025 bekend worden. Daarnaast zal de islamitische gemeenschap zelf voor de grond moeten betalen. Het kan dus nog even duren voordat de begraafplaats er is.

Volgens de Haagsche Courant wonen er 80.000 moslims in Den Haag. Ze vormen de enige religieuze gemeenschap die geen eigen begraafplaats heeft in de Hofstad. Volgens moslimorgani-

saties zijn er voor de komende twintig jaar minimaal vijfduizend plekken nodig, aldus de krant.

In Rotterdam werd deze maand ook groen licht gegeven voor de realisatie van een islamitische begraafplaats, dankzij de inzet

Islamitische scholen eisen dat Yesilgöz beschuldiging

De Islamitische Scholenbesturen Organisatie (ISBO) heeft in een brief aan Dilan Yesilgöz gevraagd haar uitspraken over het islamitisch onderwijs terug te nemen. Deze uitspraken zijn nergens op berust en zorgen voor een onveilige werkomgeving, stelt de koepelorganisatie.

LEERLINGEN OP HET CORNELIUS HAGA LYCEUM, EEN ISLAMITISCHE MIDDENBARE SCHOOL IN AMSTERDAM (BEELD: YOUTUBE)

Het gaat om uitspraken die de VVD-voorzitter deed tijdens de uitzending van WNL Goede-morgen Nederland van 13 november 2024. Tijdens deze uitzending spreekt de politica over de gevolgen van onderwijs op een islamitische school of een weekendschool, waar kinderen zouden leren dat homo's geen bestaansrecht hebben, dat joden niets voorstellen en dat het jammer is dat Hitler zijn werk niet heeft af kunnen maken. Het gevolg van zulk onderwijs zou een mislukte integratie zijn voor een deel van die groepen.

De uitzending vond plaats na de Maccabi-rellen in Amsterdam en ging vooraf aan het debat over de integratie van met name Marokkaanse jongeren. Yesilgöz zou de oorzaak van deze mislukte inte-

gratie bij het onderwijs leggen, merkt het ISBO op.

Dit is hele rare logica, zegt woordvoerder van de koepelorganisatie Mohamed Talbi. Hij noemt het liever onderbuiklogica. 'Dus er waren rellen tegen Maccabi-supporters, die in Amsterdam hele erge dingen hebben gezegd. Dit was een geïsoleerde gebeurtenis onder een bepaalde groep jongeren, die op het moment van de uitspraken nog niet waren veroordeeld. En dan kom je uit bij de islamitische scholen?'

'Ik werk al sinds 2003 in het islamitische onderwijs en ik kan hier mijn hand voor in het vuur steken: dit soort dingen worden op onze scholen niet gezegd', vertelt de voorzitter, refererend aan de uitspraken over homo's, joden en Hitler. 'Maar misschien heb ik het mis en beschikt mevrouw

Op deze pagina's brengt de Kanttekening nieuws in eenvoudig Nederlands, gevolgd door een interview met een nieuwe Nederlander. Zo willen we toegankelijk zijn voor mensen met een migratieachtergrond die de taal nog niet goed beheersen. •

Tegenstanders van azc bekogelen raadsleden met vuurwerk

In het Gelderse 's-Heerenberg zijn onlangs raadsleden bekogeld met vuurwerk door demonstranten. Ze uitten hun boosheid over de plannen voor de komst van een asielzoekerscentrum (azc) in de gemeente Didam. Ahmed Marcouch, burgemeester van Arnhem noemt het geweld onacceptabel.

Een groep demonstranten had zich verzameld voor de raadszaal in de gemeente, waar de komst van het azc besproken werd. Bij aankomst van twee raadsleden – Boris van Oostrom en Jenneke Laurens-Weidema – werd vuurwerk afgestoken. Laurens-Weidema werd hierdoor geraakt tegen het hoofd, meldt Omroep West.

Burgemeester Harry de Vries noemde het verwerpelijke gedrag en zei dat het gooien met vuurwerk een criminele daad was. Hij werd bijgestaan door collega-burgemeester Ahmed Marcouch van Arnhem. Hij noemde het geweld tegen de raadsleden onacceptabel. 'Onze lokale democratie staat onder druk en dat moeten we samen stoppen. Laten we opko-

men voor onze vertegenwoordigers en zeggen: handen af van de democratie!' schreef hij op X.

De demonstranten willen geen azc in Didam, maar een zwembad. Dat de gemoederen hierover hoog oplopen blijkt uit reacties op X, waar lokale bewoners Marcouch erop wijzen dat lokale bestuurders zich moeten inzetten voor de bevolking. •

LUCHTFOTO VAN DEN HAAG, BEELD: PIXABAY

van wethouder Faouzi Achbar. Ook in Tiel wordt gewerkt aan een islamitische begraafplaats. •

n terugneemt

Yesilgöz over andere informatie.' Het ISBO vraagt de politica in de brief dan ook om te komen met concrete voorbeelden. 'Op welke onderzoeken, meldingen of officiële rapportages baseert u deze ernstige beschuldigingen over het islamitisch of informeel onderwijs? Kunt u specificeren in welke tijdsperiode(n) en bij welke onderwijsinstellingen deze uitspraken zouden zijn gedaan? En welke concrete stappen heeft u genomen om de juistheid van deze beschuldigingen te verifiëren voorafgaand aan uw uitspraken op nationale televisie?', zo staat in de tekst.

Veiligheid in geding

De uitspraken hebben de veiligheid van medewerkers en leerlingen in gevaar gebracht, vertelt Talbi. 'Direct na de uitzending werden op sociale media dreigingen richting het islamitisch onderwijs geuit'. •

'Niet in mijn naam': meerderheid Nederlanders tegen Israëlbeleid van kabinet

Onlangs begon de campagne 'Niet in mijn naam' van Oxfam Novib tegen het Nederlandse pro-Israëlbeleid. De hulporganisatie vindt dat de regering Nederlanders medeplichtig maakt aan de oorlogsmisdaden in Palestina..

Dit kabinet kijkt weg van de gruwelijkheden in Gaza en weigert de Israëlische regering onder druk te zetten. Wanneer is het genoeg? Het handelen van de Nederlandse regering is niet in mijn naam,' schrijft Tweede Kamerlid (GroenLinks-PvdA) Esmah Lahlah op X.

Haar fractievoorzitter, Frans Timmermans, doet ook mee. 'De humanitaire ellende in Gaza is volkomen onverteerbaar. Toch blijft dit kabinet de misdaden van de Israëlische regering steunen. Vandaag laten we massaal weten: dit mag niet in naam van alle Nederlanders gebeuren', schrijft hij op 12 december.

Dat levert in ieder geval een boze reactie op van VVD'er Eric van den Burg, die het voor Israël opneemt. 'Israël moet zich kun-

nen verdedigen tegen Iran, Hezbollah, Hamas en andere jihadstrijders, en dit alles binnen het oorlogsrecht. Verwijt een ander geen polarisatie als je het met deze tweet ook zelf doet', merkt hij op.

Bij de talkshow Bar Laat zei Oxfam-directeur Michiel Servaes dat Gaza op dit moment 'de hel op aarde' is. Al bijna een jaar nu. De campagne is volgens hem bedoeld om het kabinet duidelijk te maken dat een meerderheid van de Nederlanders dit niet accepteert. Uit onderzoek van Oxfam Novib blijkt dat een ruime meerderheid van de Nederlanders wil dat de regering actie onderneemt. Zo steunt 71 procent van de bevolking een onmiddellijk en permanent staakt-het-vuren. 73 procent vindt dat gerechtshoven en VN-resoluties moeten worden nage-

leefd. 64 procent wil dat hulporganisaties als UNRWA blijvend worden ondersteund en 58 procent pleit voor een volledige stop op wapenexport naar Israël. Volgens Servaes is deze campagne ook bedoeld om de gapende kloof tussen de machthebbers in Den Haag en de Nederlandse bevolking zichtbaar te maken. •

OXFAM NOVIB START ACTIE VOOR GAZA: NIET IN MIJN NAAM

Waarom de Arabische taal zo'n s

In Frankrijk is het Arabisch na het Frans de meest gesproken taal. Maar op school wordt de taal nauwelijks onderwezen. Ook doen veel Arabischtalige Fransen aan zelfcensuur. Journalist Nabil Wakim maakte hierover de documentaire *Mauvaise Langue*.

● KARIM ABBARA

Wakim (43) omschrijft zichzelf als een belegen persoon. Hij schrijft in het Frans voor kwaliteitskranten en spreekt accentloos Engels en Spaans. Maar in het Arabisch, de taal die hij tot zijn vierde sprak, kan hij hooguit iemand gedag zeggen. 'Ik ben geboren in Beiroet waar ik als kind Arabisch sprak. Tijdens de burgeroorlog zijn we naar Frankrijk verhuisd en vrij snel sprak ik geen Arabisch meer. Ik heb nog steeds pijnlijke herinneren aan korte telefoongesprekken met mijn achtergebleven oma. Ik kon simpelweg geen gesprek met haar voeren.'

Schaamte

In zijn recent verschenen documentaire *Mauvaise langue* onder-

zoekt Wakim hoe hij in Frankrijk zijn kennis van de Arabische taal is kwijtgeraakt. 'Er heerst in dit land nog altijd een taboe op het Arabisch. Het wordt beschouwd als de taal van de onderklasse die je hoort op de markt of in achterbuurten. Vrijwel alle Fransen met een Arabische achtergrond die ik voor de documentaire heb gesproken, voelden in hun jeugd een enorme schaamte als ze hun ouders buiten de deur Arabisch hoorden spreken. Dit gold ook voor mij. Als tiener voelde ik me uitsluitend Frans en wilde ik absoluut geen Arabisch spreken. Ik wilde erbij horen en verwaarloosde mijn moedertaal.'

Kunstenaar Sofiane Si Merabet (43), bekend van zijn Instagram-account *The Confused Arab*, heeft een soortgelijke ervaring. In zijn essay *L'Arabe Confus* beschrijft hij hoe hij zich als kind schaamde toen zijn Algerijnse moeder hem in de supermarkt in het Arabisch toesprak. Hij vroeg haar Frans te spreken. Jaren later werkte hij als callcentermedewerker en vroeg zijn baas hem een Franse naam te gebruiken om zo geen klanten af te schrikken. Tijdens zijn werk heette hij Eric Duval.

Arabisch op school

Vorig jaar maakte president Macron bij de inauguratie van het *Cité internationale de la langue française* bekend dat het Arabisch na het Frans de meest gesproken taal in Frankrijk is. Het gaat om vier miljoen sprekers van de verschillende Arabische dialecten. Daarmee is het Arabisch sterker vertegenwoordigd dan regionale talen als het Occitaans en het Bretons en de Creoolse talen die in de Franse overzeese gebieden worden gesproken. In 1999 werd het Arabisch al erkend als een 'taal van Frankrijk', na de ondertekening van

'Hij werkte als callcentermedewerker en zijn baas vroeg hem een Franse naam te gebruiken om zo geen klanten af te schrikken'

het *Europees handvest voor regionale talen en talen van minderheden*.

Niettemin is het Arabisch in het primair en secundair onderwijs een van de minst onderwezen talen. Er zijn meer Franse scholieren die Chinees of Russisch volgen dan Arabisch. Slechts 0,3 procent van de schoolgaande kinderen leert op school Arabisch. Volgens Wakim wordt het onderwijs van de Arabische taal niet gestimuleerd vanuit de overheid. 'Er zijn nauwelijks scholen die Arabisch als vreemde taal aanbieden. En elk jaar stelt het ministerie van Onderwijs slechts een handvol posten open voor docenten Arabisch. Vorig jaar ging het om tien plaatsen. Voor het Duits, Spaans en Engels ging het om respectievelijk 215, 320 en 781 plaatsen.'

Hind Larbi (39) woont in Marseille en heeft een schoolgaande dochter. Ze wil graag dat haar dochter de taal van haar ouders meekrijgt maar haar school biedt geen Arabisch aan. 'Mij is verteld dat er in Marseille minder dan honderd leerlingen zijn die Arabisch volgen op school. Terwijl er tienduizenden leerlingen zijn met een Arabische achtergrond.'

Larbi bezoekt vandaag de fototentoonstelling *Ne m'oubliez pas* in de gemeentelijke bibliotheek. Aan de muur hangen foto's van migranten die in de jaren zestig en zeventig

in Marseille zijn aangekomen. Ook een foto van de vader van Hind hangt aan de muur. Hij draagt een snor en kijkt met een ontwapende blik in de camera. 'Mijn vader kwam in 1964 vanuit Algerije aan in Marseille. Hij heeft hard gewerkt om ons een beter leven te geven, maar helaas heeft hij ons de Arabische taal nauwelijks geleerd. Ik wil graag dat mijn dochter die taal wel meekrijgt. De tentoonstelling roept op om de migrantengeschiedenis van Frankrijk niet te vergeten. Daar hoort wat mij betreft ook de Arabische taal bij.'

Eeuwenoude traditie

Volgens socioloog Françoise Lorcerie (78), die onderzoek deed naar de positie van migrantengemeenschappen, hoort het Arabisch onlosmakelijk bij Frankrijk. 'Arabisch en Tamazight zijn de talen van de Noord-Afrikanen van Frankrijk. Zij belichamen op het Franse grondgebied de geschiedenis van de koloniale mislukking. Deze talen worden worden hier gesproken omdat wij ooit als veroveraars naar de *Maghreb* zijn gegaan.'

Ze adviseerde jarenlang het ministerie van Onderwijs en vertelt dat de discussie over het Arabisch elke paar jaar weer oplaait. 'Het onderwijs van de Arabische taal kent in Frankrijk een lange geschie-

DE TENTOONSTELLING NE M'OUBLIE PAS.

leecht imago heeft in Frankrijk

denis. Onder François I was Frankrijk in 1530 het eerste West-Europese land met een leerstoel Arabisch. Het idee was dat kennis van het Arabisch zou helpen de bijbelse geschiedenis beter te begrijpen. Ook zou een goede beheersing van die taal bijdragen aan de handel met landen in het Midden-Oosten. Maar vandaag de dag hangt er volkomen onterecht een stigma rond de taal. Het Arabisch wordt stevast in verband gebracht met extremisme en *communautarisme*. (Die laatste term, *communautarisme*, verwijst naar het wantrouwen dat in Frankrijk leeft jegens etnische, culturele of religieuze groepen die hun identiteit (sterk) tot uitdrukking willen brengen en die daarmee volgens sommigen ingaan tegen het Franse ideaal van één universele natie, red.)

Ook Wakim ziet dat het Arabisch op school een andere status

kanse achtergrond. Dat geldt niet voor het Spaans of Duits, talen die

---

**‘Er ontstond er een vorm van zelfcensuur.
Je probeerde de Arabische taal te
verstoppen’**

heeft dan de andere vreemde talen. ‘Na de koloniale periode werd het Arabisch gezien als een taal die exclusief toebehoort aan de migranten. Nog altijd wordt het in het lager onderwijs niet gezien als een taal die wetenschappelijk of cultureel interessant is. Er wordt uitsluitend een koppeling gemaakt naar de leerlingen met een Noord-Afri-

door miljoenen Fransen zonder Spaans- of Duitstalige wortels wordt gevolgd.’

Zelfcensuur

Uit onderzoek van het Nationaal Instituut voor Demografische Studies (INED) blijkt dat de Noord-Afrikaanse gemeenschappen in Frankrijk hun taal twee keer min-

der overdragen dan Zuid-Europese migrantengemeenschappen. In vergelijking met immigranten uit Turkije en uit Zuidoost-Aziatische landen gebeurt het zelfs drie tot vier keer minder. Volgens Larbi is er binnen de Arabische gemeenschappen een gebrek aan waardering voor de eigen taal. ‘Voor zover zover we Arabisch met onze ouders spreken, beperkt zich dit tot gesprekken over recepten, boodschappen en de huishouding. Alles wat met school, werk of de overheid te maken heeft, gaat in het Frans. Het Arabisch wordt niet gestimuleerd omdat we het beeld hebben dat je er maatschappelijk niks aan hebt.’

De ouders van Wakim schreven hem in op een school waar Arabisch niet als vreemde taal werd aangeboden. Een vergelijkbare

schoolkeuze maakten de ouders van politica Najat Vallaud-Belkacem van *de Parti Socialiste*, die in Marokko werd geboren en op haar vijfde met haar familie naar Frankrijk verhuisde. Op school kreeg ze Duits, Engels en Latijn. Gaandeweg verloor ze, net als Wakim, haar kennis van de Arabische taal.

Vallaud-Belkacem werd als eerste vrouw ooit in Frankrijk minister van Onderwijs. In de documentaire *Mauvaise langue* vertelt ze over haar verhouding tot de Arabische taal. ‘Toen ik opgroeide in Frankrijk kleeft er altijd een zweem van verdenking aan het spreken van de Arabische taal. Het idee bestond dat als je Arabisch sprak je niet wilde integreren. Daardoor ontstond er een vorm van zelfcensuur. Je probeerde de taal te verstoppen.’

Nepnieuws

In 2016 was Vallaud-Belkacem als minister het doelwit van een nepnieuws campagne van rechtse politici. Ze zou het onderwijzen van de Arabische taal verplicht willen stellen voor alle schoolgaande kinderen. In werkelijkheid stelde ze slechts voor docenten in Frankrijk op te leiden om te kunnen voorzien in een groeiende behoefte aan Arabisch onderwijs. ‘De insteek was om de Arabische taal te normaliseren binnen het brede palet aan vreemde talen dat op school wordt aangeboden. Bovendien ging het om een hervormingsvoorstel dat zag op alle vreemde talen.’

Tijdens het debat over haar voorstel wordt het negatieve imago van de Arabische taal eens te meer duidelijk. Het rechtse parlementslid Annie Genevard (tegenwoordig minister van Landbouw) omschrijft taallessen Arabisch als een vorm van ‘islamitische dogmaleer die *communautarisme* in de hand werkt en de nationale eenheid ondermijnt’. Volgens Vallaud-Belkacem is het omgekeerde het geval. ‘Door het gebrek aan Arabische taallessen op school brengen ouders hun kinderen naar organi-

saties waar juist vaak sprake is van een religieuze of communautaristische insteek.’

President Macron sprak zich vier jaar geleden uit voor meer Arabisch onderwijs in het Franse schoolsysteem. Het staatshoofd ziet een meerwaarde in Fransen met een Arabisch talige achtergrond. ‘Fransen die thuis Arabisch

hun hoger onderwijs hebben gevolgd, meer dan duizend studenten Arabisch. De opleiding Arabisch is er sinds jaar en dag de grootste. Wakim: ‘Ook aan de hoog aangeschreven *Grandes écoles*, waar nauwelijks leerlingen met een Arabische afkomst aanwezig zijn, is Arabisch populair. In de samenleving en de politiek wordt

den onderwezen, zorgde dat voor een storm van kritiek. Voormalig minister van Onderwijs Luc Ferry omschreef het als een ‘belachelijk’ idee. Volgens parlementslid Aurélien Pradié van het liberaal-conservatieve Les Républicains was het voorstel een ‘vergissing’ die zou getuigen van ‘lafheid’. Ook werd onlangs het nepnieuws over Vallaud-Belkacem weer van stal gehaald. Parlementslid Roger Chudeau van het radicaalrechtse Rassemblement National sprak zich uit tegen ministers met dubbele paspoorten omdat die een dubbele agenda zouden hebben. Daarbij noemde hij als voorbeeld Vallaud-Belkacem. Zij had immers het Arabisch verplicht willen stellen toen zij minister was, beweerde Chudeau.

Lorcerie betreurt de heftige uitlatingen. ‘De Arabische taal wordt gedemoniseerd. Doordat het debat zo wordt gevoerd hebben Arabisch talige Fransen het idee dat ze hier niet thuis horen. Ook moeten we af van het idee dat het de taal van de armen is. Veel schooldirecteuren weigeren ondanks verzoeken van ouders Arabische les te faciliteren omdat ze bang zijn een volkse studentenpopulatie aan te trekken.’

Wakim schaamt zich allang niet meer voor de Arabische taal. ‘Vandaag de dag vind ik het juist zonde dat ik als Libanees mijn taal niet meer spreek. Maar ik begrijp nu beter waarom mijn vader het me niet heeft geleerd. De Franse taal was voor hem een manier om een hogere sociale klasse te bereiken. Hij kwam uit een christelijke volksbuurt in Beirut en thuis werd er nauwelijks gelezen. Toen hij op school de Franse taal ontdekte begon voor hem ook de interesse in literatuur. Persoonlijke ontwikkeling was voor hem gekoppeld aan het Frans. Nu probeer ik een andere weg te bewandelen door mijn dochter vroeg in aanraking te brengen met de Arabische taal.’ ●

‘Voor Noord-Afrikaanse Joden roept de Arabische taal een gevoel van herkenning op’

spreken zijn een verrijking voor ons land. Deze kennis helpt ons een andere literatuur te ontdekken, te reizen en handel te drijven. Het maakt ons land kortom sterker.’

Volgens onderzoek van de liberale denktank Institut Montaigne is in twintig jaar tijd het aantal leerlingen dat Arabisch leert in een moskee vertienvoudigd en is het aantal leerlingen dat de taal leert op school gehalveerd. Macron vreest de invloed van bepaalde koranscholen. Die zouden ‘soms de plaats zijn voor separatistische ideeën, voor een ideologie die de leerlingen van de Republiek afkeert’. Wakim vertelt dat docenten moeite hebben met dit argument. ‘Zij geven aan dat hiermee het op één hoop gooien van taal en religie wordt bevestigd. Eerst werd er gezegd dat Arabisch alleen voor de Arabieren is en nu zeggen ze feitelijk dat het alleen voor moslims is.’

Prestige

Bij prestigieuze hogeronderwijsinstellingen is de Arabische taal echter in trek. Zo kent het eeuwenoude taal instituut INALCO, waar talloze diplomaten en topambtenaren

neergekeken op het Arabisch, met name op de dialecten, maar het literair Arabisch kent binnen het hoger onderwijs juist een elitair imago.’

Tevens is er vanuit de Joodse gemeenschap groeiende interesse in het Arabisch. Frankrijk kent een grote Joodse gemeenschap met wortels in Noord-Afrika. Veel Franse Joden uit de oudere generatie groeiden samen met moslims op in deze Arabisch talige landen. Cursussen Arabisch voor Joden met wortels in de Maghreb worden goed bezocht, vertelt Yohann Taïeb. Hij werkt bij het Joods cultureel centrum Dalala in Parijs, dat erop gericht is deze gemeenschap te helpen de banden met haar Noord-Afrikaanse wortels te verdiepen. Taïeb is zelf Joods en zijn wortels liggen in Tunesië. Hij studeerde Arabisch en Hebreeuws en spreekt beide talen vloeiend. ‘Voor Noord-Afrikaanse Joden roept de Arabische taal een gevoel van herkenning op’, ziet hij. ‘Bij de oudere generatie is er veel minder een stigma.’

Storm van kritiek

Toen Macron in 2020 aankondigde dat het Arabisch meer moest wor-

ergosana

Medisch Adviesbureau

www.ergosana.nl - i.sevinc@ergosana.nl

Rijbewijskeuring
B,C,D, (E) groot
rijbewijs

Medische Keuring
Levensverzekering

Verzuim &
Re-integratie

Vaccinatiezorg
particulier /
Bedrijven

Russische Nederlanders lijden ‘We missen onze familie’

Russische Nederlanders voelen zich ontworteld van hun familieleden die in Rusland wonen, omdat ze niet of nauwelijks heen en weer kunnen reizen. Ze trekken aan het langste eind van Europese maatregelen tegen Rusland, zeggen ze.

● MAJORIE VAN LEIJEN

Twee dagen duurde de reis die Ekaterina Kremleva (43) afgelopen zomer ondernam met haar twee jonge kinderen. Ze vlogen naar Polen en namen daar de bus naar Wit-Rusland, via een van de weinige grensovergangen in Oost-Europa. Het was niet alleen de reis zelf die lang duurde. ‘Het waren de formaliteiten aan de grens. We kwamen om 11 uur ‘s avonds aan bij de grens en pas om 8 uur ‘s ochtends mochten we doorrijden. We hebben geslapen in de bus. Iedereen sliep in de bus, ook ouders met baby’s.’

Eenmaal in Wit-Rusland kon ze verder reizen naar Moskou, waar ze werd opgehaald door haar familie. Het was een zware reis, en toch besloot ze hem te maken. Want haar vader was net overleden en hij werd begraven in Moskou, vertelt de Russische Nederlandse, die sinds 2006 in Nederland woont.

Het verhaal van Kremleva staat niet op zich. *De Kanttekening* sprak met vier vrouwen in Nederland met een Russische achtergrond. Allemaal vertellen ze hetzelfde verhaal: de reis naar Rusland is of onredelijk lang, of ontzettend duur. Want sinds de oorlog in Oekraïne heeft Nederland alle directe vluchten met Rusland opgeschort en hebben veel Europese landen de grenzen met Rusland gesloten. Waar de grenzen wel open zijn, wordt nauwelijks gereden. Vliegen kan alleen nog via Ruslandgezinde landen zoals Turkije, Armenië of Servië, maar hiervoor betaal je al snel de hoofd-

prijs.

Zo betaalde Yulia Voloshchuk (42) meer dan duizend euro per persoon voor een vlucht van Istanbul naar Moskou, een populaire optie onder mensen die het zich kunnen permitteren. ‘Istanbul is een soort Moskou-hub geworden’, vertelt ze. ‘Op de luchthaven zie je heel veel Russen uit Europa.’

Voloshchuk is half-Russisch en half-Oekraïens. Ze kwam zes jaar geleden naar Nederland als kennismigrant, maar kort daarna gingen zij en haar man uit elkaar. Haar man ging terug naar Moskou, zij bleef met de kinderen in Neder-

land reizen. Dit zijn uiteraard minder mensen dan voorheen, maar ze zijn er nog wel, vertelt Peter Zandee, eigenaar van reisadviesbureau Rusreis. ‘Net na de oorlog hield men zich in, maar nu zie je dat mensen toch wel weer proberen elkaar op te zoeken. Dit jaar nam het aantal mensen dat ons om reisadvies vroeg weer toe. We krijgen toch al weer twee tot drie aanvragen per week.’

Zijn reisadviezen bestaan momenteel uit handige routes en praktische tips. Zo probeerde hij en zijn vrouw deze zomer een route uit via de Russische enclave

burgers niet zomaar binnen, ook niet als ze een Schengenvisum hebben.’

Dat Schengenvisum is bovendien niet meer zo makkelijk te verkrijgen. Waar dit voorheen eenvoudig online kon, moeten mensen nu naar het consulaat reizen en allerlei papieren laten zien. Het multiple-entry-visum, voor mensen die regelmatig heen en weer reizen, is helemaal afgeschaft en ook een lange termijnvisum behoort niet meer tot de opties, legt hij uit.

Tegen de oorlog

Anna Kats (56) woont in Amsterdam. Ze komt uit Moskou, maar woont al vijfentwintig jaar in Nederland en reist niet meer naar Rusland. ‘Al sinds de bezetting van de Krim niet meer, een bewuste keuze. Ik steun het bewind van Poetin niet en ben uitgesproken kritisch, waardoor ik in Rusland gevaar loop.’ Door deze keuze ziet ze haar moeder bijna niet meer. Want ze is 86, te oud om de lange reis met obstakels naar Nederland te maken.

Het doet haar pijn. ‘Ik begrijp de kritische houding ten opzichte van Rusland, want de oorlog is verschrikkelijk. Maar ik mis mijn familie’, zegt ze. Voor haar, maar ook voor de andere vrouwen voelt het alsof niet Poetin, maar zij gestraft worden voor de militaire avances van het Russische regime, terwijl zij zich tegen dit regime hebben gekeerd. ‘De mensen die verantwoordelijk zijn voor de oorlog nemen gewoon een privéjet als ze ergens naartoe willen reizen. De consequenties van de reisbeperkingen zijn voor ons’, zegt Anastasia Isaeva (39), een Russische-Nederlandse die veer-

‘Istanbul is een soort Moskou-hub geworden’

land. Sinds de oorlog in Oekraïne kunnen ze nauwelijks heen en weer reizen. ‘De kinderen zien hun familie bijna nooit. Daarom besloot ik afgelopen zomer deze reis te maken, maar ik weet niet of ik dat snel nog eens doe. Het was niet alleen duur, maar ook doodeng. Ik werd overal ondervraagd. In Moskou omdat ik een Oekraïens paspoort heb, in Schiphol omdat ik uit Rusland kwam.’

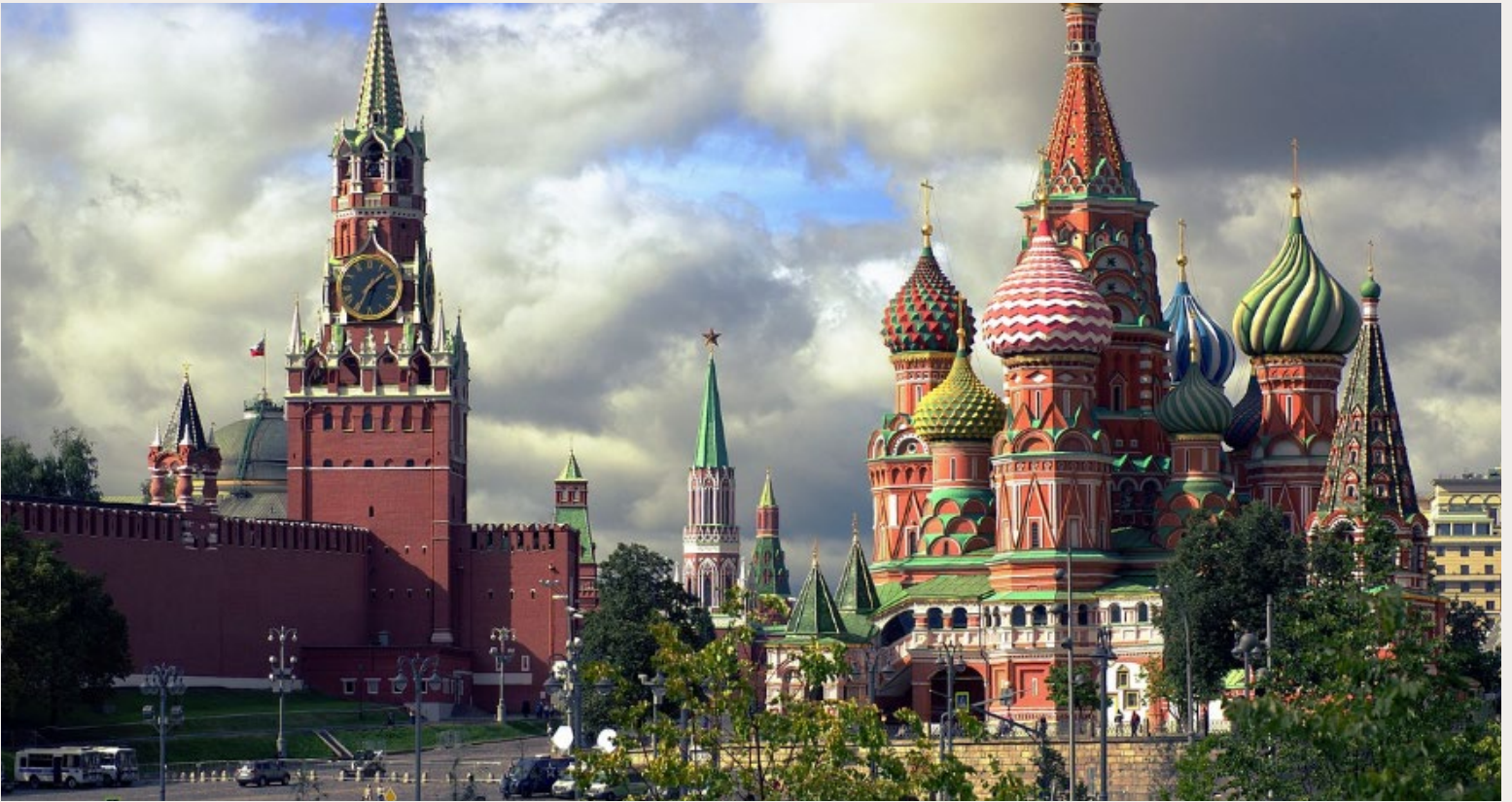
Reisadvies

Het is een groot probleem voor de mensen die om verschillende redenen tussen Rusland en Neder-

Kaliningrad, waar ze vanaf Gdansk in Polen naartoe reisden met de bus. Ze zouden hier een vlucht nemen naar Moskou, maar hadden zich vergist in de tijd op de grens en misten het vliegtuig. ‘Door langdurige controles aan beide kanten van de Pools-Russische grens kun je zomaar een uur of vier à vijf langer onderweg zijn dan gepland.’

Vooral voor mensen in Rusland die familie in Nederland willen bezoeken is het momenteel heel lastig, vertelt hij. ‘Buurlanden van Rusland zoals Estland, Letland, Litouwen en Polen laten Russische

onder reisbeperkingen:

DE BASILIUSKATHEDRAAL (R.) IN MOSKOU. BEELD: PIXABAY

tien jaar geleden migreerde.

De vrouwen voelen zich hierin ongehoord. Want over het algemeen is de houding ten opzichte van Rusland vijandig, en niet iedereen ziet het verschil tussen Poetin en de Russische bevolking, legt Voloshchuk uit. Hoogopgeleide mensen zien die nuance wel, maar je merkt ook dat sinds de

oorlog mensen anders naar ons zijn gaan kijken. Soms voel ik echt de behoefte om te zeggen: hey, ik ben half-Oekraïens, om dat onderdeel bij mensen weg te nemen.'

Wat de oorlog voor hen betekent

'Ik denk dat politici vergeten dat er ook veel Russische mensen in

Nederland wonen', gaat Voloshchuk verder. 'Ze zijn vooral bezig met het opdrijven van de oorlogspropaganda, maar vragen zich niet af wat de oorlog voor ons betekent.'

'Het is alsof we verantwoordelijk worden gehouden voor wat Poetin doet', zegt Isaeva. 'Onlangs werd ik bij een sollicitatie afgekeurd omdat ik banden heb met Rusland. Ja, ik heb daar familie, maar ik heb ervoor gekozen in Nederland te wonen, al heel lang geleden. Ik heb bovendien niet voor Poetin gekozen en ik ben niet verantwoordelijk voor zijn acties.'

Kats herkent dit. 'Onlangs kreeg ik van een bank de vraag of ik Russisch was. Ik moest bewijzen dat ik een Nederlands paspoort heb. In andere gevallen moet ik uitleggen waarom ik naast een Nederlands ook een Russisch paspoort heb. Dit was eerder nooit

een probleem, maar nu moet ik mezelf steeds uitleggen', zegt ze.

Niet alle ervaringen zijn negatief. Zo heeft Kate juist veel fijne mensen om zich heen, die heel goed begrijpen dat Poetin en de gemiddelde Russische-Nederlander weinig met elkaar gemeen hebben. Toch zou ze graag zien dat de politici iets meer moeite deden voor deze Russische-Nederlanders. 'Het zou bijvoorbeeld fijn zijn als er weer visa werden afgegeven voor vijf jaar, zodat mijn familie makkelijker hierheen kan komen', zegt ze.

'We hebben verbinding met onze familie nodig', zegt Kats, die het haar moeder graag makkelijker zou maken om hierheen te reizen. 'Maar vergeet ook de Russische-Nederlander niet', zo roept ze op. 'We zijn hier en willen onderdeel zijn van de Nederlandse maatschappij.' •

'Ik steun het bewind van Poetin niet en ben uitgesproken kritisch'

Syrië na de val van Assad: 'Er mo

Over de val van Assad zijn de meeste Syriërs het eens. Wat ervoor in de plaats moet komen en wie dat moet regelen, daarover kunnen de meningen verschillen. *De Kanttekening* sprak met vier Syriërs uit verschillende regio's en gemeenschappen.

● MAJORIE VAN LEIJEN

Noor Akkad (25), soenniet uit Damascus Noor groeide net als veel andere jongeren op onder het bewind van Bashar al-Assad. Hij wist niet beter, tot december 2024. Binnen een week veranderde alles. Sindsdien is er voor Noor een wereld opengegaan, letterlijk.

'Ik woonde heel mijn leven

tegenover het paleis van de regering. Toen het regime viel, konden we er voor het eerst naar binnen. Ik kwam erachter dat er een hele ondergrondse infrastructuur ligt, gewoon tot onder mijn huis. Er zijn ziekenhuizen, garages, tankstations, noem het maar op. Je kunt hier zelfs elektrisch tanken, dat kan nergens in Syrië.'

Hij is er nog steeds van ondersteboven, maar ook euforisch. 'Restaurants zijn open. Mensen lopen op straat. We nemen foto's met de soldaten, en ze lachen naar ons in plaats van ons te arresteren.' Bovendien is het de eerste

keer dat hij over dingen durft te praten. Hij vertelt familie in het buitenland nu pas over gebeurtenissen van jaren geleden.

'Ik ben een keer twee dagen gekidnapped. Ik moest geld betalen en mocht toen weer naar huis. Het voelt nu echt heel vreemd om dit zomaar aan de telefoon te vertellen. Dit had ik voorheen nooit gedurfd. Overal hingen camera's, de muren hadden oren. Je praatte niet over dit soort dingen', zegt hij.

Noor steunt Hay'at Tahrir Al-Sham (HTS) en vindt dat zij het land moeten besturen. 'Ze hebben zichzelf bewezen in Idlib en ik vind dat ze goede dingen doen.

de ramen uit ons huis door zo'n bombardement. Het was ongeveer dertig meter van ons huis vandaan.'

Over Turkije maakt hij zich minder zorgen. 'Liever de betrokkenheid van Turkije dan Iran of Rusland', zo besluit hij.

Mohamad (39), soenniet uit Idlib*

De afgelopen acht jaar maakte HTS de dienst uit in Idlib. Mohamad kent de groep goed. Hij beschrijft de afgelopen jaren als een mooie, voortvarende periode, hoewel er ook steeds gevaren op de loer lagen.

BEELD: NOOR AKKAD

'Liever de betrokkenheid van Turkije dan Iran of Rusland'

Maar er moet wel snel orde komen. Er heerst nu chaos, iedereen doet maar wat hij wil, omdat ze dat vijftig jaar lang niet konden. Dat moet worden beteugeld.'

Noor maakt zich grote zorgen over de acties van Israël, dat op meerdere plekken in het land wapens vernietigt, naar eigen zeggen uit voorzorg. 'Dit raakt ook ons als burgers. Wij weten namelijk zelf ook niet waar deze wapens zich bevinden, en kunnen daarom niet vluchten. Er zijn ook geen waarschuwingen. Ze zien iets vanuit de lucht en vijf minuten later wordt de plek gebombardeerd. Een paar dagen geleden knalden

'We werden continu aangevallen door het regeringsleger. Niet ver hier vandaan, zo'n 5 kilometer verder op, stond een raket tank. Elke nacht hoorden we schoten, soms richting Idlib. Onze leiders werden vaak aangevallen, met het doel ze te vermoorden. Nu dat voorbij is, voelen we ons eindelijk veilig', vertelt hij.

Tevreden over HTS

Mohamad is zeer tevreden over HTS. In Idlib was de situatie beter dan in andere delen van het land, vertelt hij. 'Hier heeft iedereen toegang tot onderwijs, niemand zit zonder benzine. De economie is

‘Het snel orde komen’

INWONERS VAN IDLIB VIERN DE VAL VAN HET ASSAD-REGIME.

hier goed. HTS zorgt goed voor ons. En ik ben ervan overtuigd dat ze dit ook gaan doen voor de rest van het land, zeker als ze hiervoor de middelen krijgen.’

Of ze ook goed zijn voor minderheden? Mohamad gelooft van wel. ‘Ik ken veel mensen die voor HTS werken. Ze zijn niet racistisch, iedereen is voor hen gelijk. Ze hielden in Idlib vrije verkiezingen, hun bestuur was democratisch.’

Zelf werkt hij in de vluchtelingenkampen van Idlib, die nu worden ontbonden omdat mensen weer teruggaan naar hun oorspronkelijke stad of dorp. Mensen die zich verbonden voelden met HTS kwamen vanuit heel Syrië naar Idlib, omdat ze daar een autonoom bestuur hadden.

‘Momenteel is mijn voor-

‘Niet iedereen die voor de regering werkte was slecht’

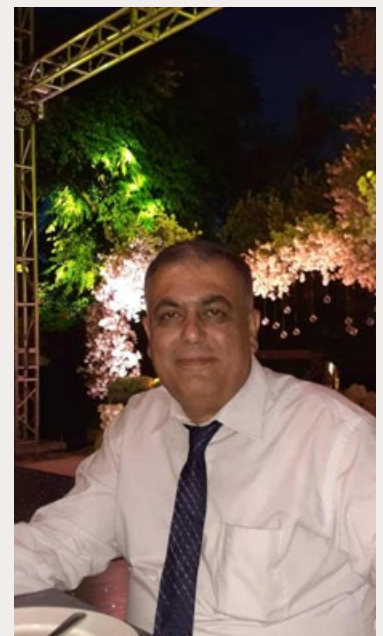
naamste taak om deze mensen te helpen bij hun terugkeer. We voorzien ze van dekens en andere hulpmiddelen voor de reis.’

Emeel Atmat (50), een druus uit Damascus

Tien jaar lang werkte Emeel als chauffeur voor de premier. Nu zit hij thuis. ‘We weten nog niet of we weer kunnen werken en voor wie. Het is een onduidelijke periode.’

Emeel is een druus, een lid van een religieuze gemeenschap in Syrië die ongeveer 3 procent van de bevolking beslaat. In Damascus wonen druzen vaak bij elkaar in bepaalde wijken, zo ook Emeel. Tot nu toe had hij altijd een goede relatie met moslims en christenen. Hij hoopt dat dit zo blijft. Toch maakt hij zich ook zorgen.

‘Het is nog te vroeg om te oor-

EMEEL ATMAT

delen. Maar ik maak me wel zorgen over een eventuele islamitische regering. Nu is bijvoorbeeld de minister van justitie iemand geworden met een islamitische achtergrond. Wat we eigenlijk willen, is een neutrale regering. Als de sharia de basis vormt, dan is niet iedereen in Syrië vertegenwoordigd. Als minderheidsgroep moet je altijd op je hoede zijn voor extremen, dat is niet wat we willen.'

'Begrijp me niet verkeerd. Ik ben blij dat Bashar al-Assad weg is. Ook wij hebben gefeest en voelen ons bevrijd', zegt hij. 'Hij was een dictator. Je kon niet vrijuit spreken. Het land was als een gevangenis. Tot nu toe heb ik alleen nog maar goede dingen gezien van de nieuwe leiders. Maar ik hoop wel dat we naar een

open regering toe gaan werken. Een regering die open is naar iedereen, ook naar het Westen.'

Emeel hoopt ook dat in dit proces opgedane ervaring niet verloren gaat. 'Niet iedereen die voor de regering werkte was slecht. Er zijn ook goede mensen, die veel expertise hebben op bepaalde vlakken. Laten we die expertise vooral gebruiken.'

M., Nederlander uit Raqqa, betrokken bij onderhandelingen*

M. is een Syrische Nederlander en komt oorspronkelijk uit Raqqa, in het noordoosten van het land. Toen het land werd bevrijd, pakte hij het vliegtuig en bezocht hij zijn familie. Daarna reisde hij af naar Damascus, waar hij als consultant betrokken is bij

het vormen van een nieuwe machtsbasis. Daar is hij nog steeds.

Eerst over de stad Raqqa. Deze ligt in het noordoosten van het land en valt nu onder de autonome regio die bestuurd wordt door de YPG, een samenwerking tussen Koerden en Arabieren. 'Maar het merendeel van de bevolking in Raqqa is Arabisch, en veel van hen eisen dat de

buitenland. Het doel is alle stemmen te laten doorklinken, maar erg positief is hij niet over de ontwikkelingen. 'Er is weinig bereidheid samen te werken,' zegt hij.

'HTS beschouwt zichzelf nu als de enige met het recht op de macht, omdat zij de regering omver hebben geholpen. Maar ze zijn geen officiële regering, daar gaat een heel proces aan vooraf. Bovendien willen andere partijen

'HTS beschouwt zichzelf nu als de enige met het recht op de macht'

FOTO GEMAAKT DOOR M. UIT RAQQA

Koerden de stad overdragen aan de rebellen', vertelt M.

'HTS is niet bereid nu een conflict aan te gaan met de YPG. Daar hebben ze de mankracht ook niet voor. Maar Turkije en de door hen gesteunde Syrian National Army (SNA) rukken wel op. Deze rebellen hebben de stad Manbij al ingenomen en daar zullen ze niet stoppen.

'De spanning is er dus om te snijden. Mensen zijn erg bang. Mijn ouders hebben een vluchtplan klaarliggen. We hebben de auto gevuld met benzine en belangrijke documenten klaargelegd. Dit deden we al jaren, maar dit keer is de dreiging veel groter. Turkije heeft nu veel meer macht in Syrië, eigenlijk is alles in één klap veranderd.'

Weinig bereidheid tot samenwerking

In Damascus spreekt hij dagelijks met vertegenwoordigers van verschillende groeperingen en hoogwaardigheidsbekleders uit het

ook meepraten, en daar is nu weinig ruimte voor.'

Volgens M. zouden veel minderheden nu eigenlijk de straat op willen om meer ruimte op te eisen in de vorming van de regering, maar durven ze dit niet goed. 'Ook alevieten proberen zich zo constructief mogelijk op te stellen, bang om een militaire reactie uit te lokken van HTS', zo is zijn observatie.

Bovendien zijn er nog steeds veel rebellengroepen die naast HTS bestaan', gaat hij verder. 'Ze vormen geen gezamenlijk front. In sommige regio's, zoals bijvoorbeeld in het zuiden van Damascus, willen groeperingen de wapens niet opgeven omdat HTS geen officiële regering vormt.'

Hij concludeert: 'Eigenlijk zitten de onderhandelingen nu dus vast. Misschien dat de komst van meer partijen uiteindelijk een oplossing biedt.'

*De namen van M. en Mohamad zijn bekend bij de redactie

YAVUZ BAYDAR

Hoe Europa en Turkije kunnen profiteren van de situatie in Syrië

Als de term game changer in de geopolitieke context ergens op slaat, dan is het de huidige situatie in Syrië. De snelle ineenstorting van het Syrische regime slaat een grote bladzijde om in het door onrust geteisterde Midden-Oosten. Het opent de deur voor onvoorziene gevolgen, enorme kansen en grote risico's.

Het kwam als een schok. Maar het meest betekenisvolle deel van de schok komt van de Syriërs, die enorm hebben geleden onder het regime, vooral in de dertien jaar durende burgeroorlog, en al diegenen die moesten vluchten.

Het is vergelijkbaar met de vreugde die Oost-Duitsers in 1989 ervoeren. Filosoof Karl Löwith bedacht de term 'nu uit het niets'. Hij gebruikte deze uitdrukking om de paradox samen te vatten van hoe historische transformaties vaak onverwachts ontstaan, schijnbaar uit het niets, ondanks dat ze geworteld zijn in diepere historische contexten.

Op het moment dat ik dit schrijf, is het algemene beeld nog steeds in beweging. Maar een van de eerste kwesties die in me opkomt, is de situatie van de vluchtelingen. Deze crisis is nog steeds een van de grootste noodsituaties op het

gebied van ontheemding wereldwijd. Sinds het begin van de Syrische burgeroorlog in 2011 zijn meer dan dertien miljoen Syriërs ontheemd geraakt. Dit totaal omvat ongeveer zeven miljoen mensen die naar het buitenland zijn gevlucht en nog eens zeven miljoen intern ontheemden binnen Syrië.

Buurlanden zoals Turkije, Libanon, Jordanië, Irak en Egypte hebben de meerderheid van de Syrische vluchtelingen opgenomen, waarbij alleen Turkije al meer dan vier miljoen mensen opvangt. Daarnaast hebben ongeveer 1,3 miljoen Syriërs asiel aangevraagd in Europa en andere regio's.

Nu er een nieuwe tijd aanbreekt, ligt er voor alle genoemde landen een opdracht. Zij hebben er baat bij om de weg vrij te maken voor de vluchtelingen om veilig naar hun huizen terug te keren. De belangen van de Europese Unie in Syrië draaien om migratie, veiligheid en regionale stabiliteit. Een stabiel Syrië na Assad zou migratiestromen kunnen verminderen, waardoor de EU minder kan gaan investeren in noodhulp en meer in programma's voor de langere termijn.

Dit komt overeen met de groeiende binnenlandse politieke druk in EU-landen om migratie in te dammen. Het is ook cruciaal, omdat een groot deel van de winst

van extreemrechts in die landen te maken heeft met de komst van Syrische vluchtelingen. Turkije gebruikt de grote stroom van vluchtelingen als een middel voor politieke chantage.

Een verwant probleem heeft te maken met de gevangengenomen jihadisten – gelinkt aan ISIS – in door Koerden gecontroleerde gebieden in Noord-Syrië. Velen van hen hebben de Nederlandse, Deense, Britse of Franse nationaliteit. Hun lot zal meespelen bij pogingen van Europa om de regionale veiligheid te versterken, wat uiteindelijk de risico's van polarisatie en religieus gedreven geweld binnen Europese landen zal verlagen.

Veel heeft te maken met de aspiraties van de Turkse president Erdogan. Nu het toekomstige bestuur van Syrië open ligt, staat Turkije op het punt een centrale rol te spelen bij het vormgeven van het politieke kader na Assad. De invloed van Ankara onder Syrische jihadistische groeperingen maakt dit land tot een belangrijke speler in de transitie van Syrië.

Er is nu onvermijdelijk veel speculatie over hoe Turkije als winnaar uit de bus zou kunnen komen na de val van het Assad-regime. Maar dat is misschien voorbarig. Als er één speler is wiens routekaart onduidelijk is, dan is het Turkije wel.

Er is echter één aspect dat echt welkom is voor Erdogan en zijn regeringspartij, de AKP. Turkije herbergt meer dan vier miljoen Syrische vluchtelingen, wat een aanzienlijke sociale en economische last vormde. De anti-vluchtelingenmentaliteit is wijdverbreid onder het electoraat en verklaart voor een groot deel de afname van de populariteit van de AKP. Het plan zal er zeker op gericht zijn om de vluchtelingen terug te sturen naar de 'bevrijde' steden en plattelandsgebieden waar ze vandaan kwamen. Hoe eerder hoe beter. Dit zou, zo hoopt Erdogan, de rol van Turkije als dominante regionale macht versterken.

Maar het kan ook makkelijk misgaan. Zoals Steven Cook, een expert op het gebied van het Midden-Oosten bij de Council of Foreign Relations, opmerkte: 'Een terugkerend kenmerk van Turkse uitstapjes naar het Midden-Oosten is dat, hoezeer Erdogan ook aandringt op de culturele affiniteit tussen Turkije en de Arabische wereld, de Turkse leider heeft laten zien dat hij de lokale en regionale politiek niet kan begrijpen. Het is helemaal niet duidelijk of Erdogan en zijn adviseurs volledig voorbereid zijn op de nieuwe realiteit van Syrië.'

Zal Erdogan zijn hand overspelen? Gezien zijn verleden is dat waarschijnlijk. •

Vijf manieren om naar Israël en

JERUZALEM. BEELD: PIXABAY

Geen wonder dat we elkaar vaak niet begrijpen als het over Israël en Palestina gaat, stelt Derk Walters. De perspectieven op het conflict lopen ver uiteen.

● MARISKA JANSEN

Geen conflict op aarde houdt de wereld zo in de greep als dat tussen Israël en Palestina. Dat was al zo, maar sinds de aanval van Hamas en de daaropvolgende Gaza-oorlog is dat alleen maar erger geworden, vertelt *NRC*-journalist Derk Walters. Al tijdens

zijn correspondentenschap in Israël van 2014 tot 2017 viel hem op hoe vaak mensen langs elkaar heen praten als het gaat om het conflict. ‘Gaandeweg begon ik die verschillende manieren van denken te doorzien’, zegt hij. ‘Ik dacht: ja, als je er zo of zo naar kijkt, is het logisch dat je elkaar helemaal niet begrijpt.’ In zijn recente boek *Israël-Palestina* geeft hij de historische context weer en beschrijft hij vijf verschillende manieren om naar het conflict te kijken.

‘Toen Israël met een aantal buurlanden de Zesdaagse Oorlog uitvocht, stond Nederland als één man achter het land’

Palestina te kijken

I De judeo-christelijke visie: heel het Bijbelse land van Israël behoort toe aan de joden

'Aanhangers van deze visie zijn vooral religieuze joden en christen-zionisten', zegt Walters. 'Ze benadrukken dat de oorsprong van het joodse volk in 'Judea en Samaria' ligt, de Bijbelse benaming voor de Westelijke Jordaanoever. Christen-zionisten, zoals

'Deze mening wordt verkondigd door opiniemakers als Leon de Winter, *de Telegraaf* en ons radicaal-rechtse kabinet', zegt Walters.

'Wat ook vaak gebeurt, is dat deze koloniale en de judeo-christelijke zienswijze samenvloeien. Dat zag je laatst bij de reactie van de SGP op een flinterdun Israëlisch rapportje waarin werd gesteld dat allerlei Nederlandse

nationale rechtsorde heel belangrijk vindt – zie zienswijze 4. Dat staat op gespannen voet met de vleugel die het per definitie voor Israël opneemt omdat het een beschaafder land zou zijn dan zijn bureu.

' Hamas heeft de internationale rechtsorde op 7 oktober geschonden door aanvallen op onschuldige burgers. Tegelijkertijd Israël deed en doet dat ook op allerlei manieren. Bij bestuurspartijen als de VVD en het CDA denken ze: 'Oké, Israël doet niet alles goed, maar we moeten ze toch maar blijven steunen.'

'Als Rusland internationale regels overschrijdt, is het mak-

kelijker om hard te veroordelen. Bij Israël lijkt iets in de weg te zitten. De staat Israël, in 1948 opgericht, is altijd ongelooflijk gesteund vanuit Nederland. Dat zal deels een schuldgevoel van na de Holocaust zijn, en niet geheel onbegrijpelijk natuurlijk.

'In 1967, toen Israël met een aantal buurlanden de Zesdaagse Oorlog uitvocht, stond Nederland als één man achter het land. We zamelden spullen in voor de Israëliërs die onder de voet dreigden te worden gelopen. Er was een triomfgevoel toen Israël die oorlog toch bleek te winnen.

'Gaandeweg is er meer kritiek gekomen, en zijn we niet

'De mensenrechtenraad van de VN heeft wel heel vaak kritiek op Israël'

de organisatie Christenen voor Israël, geloven dat alle joden naar Israël moeten terugkeren. Dan komt de Messias op aarde, breekt de eindtijd aan en zullen alleen de christenen eeuwige gelukzaligheid ervaren.

'Religieuze joden zien Israël ook als het aan hen beloofde land', vertelt Walters, 'alleen delen zij die christelijke opvatting over de eindtijd niet.' 'Sommige joden denken, 'prima dat die christenen voor Israël er zijn. We profiteren nu gewoon van hun politieke steun en verder zal het wel.' Maar er zijn ook joden die op hun hoede zijn voor die christenen die pretenderen je vriend te zijn. Daarnaast is er een groep progressievere protestanten die juist opkomen voor de onderdrukte Palestijnen, vanuit de Bijbelse opdracht om menslievend te zijn en solidair met de armen.'

II De koloniale visie: Israël is een bastion van westerse beschaving in een barbaarse regio

ngo's banden hebben met Hamas. Voor de orthodox-christelijke SGP aanleiding voor een motie om de aantijgingen serieus te laten onderzoeken. Deze motie haalde vervolgens een Kamermeerderheid.'

U schrijft dat ook de VVD deze zienswijze aanhangt?

'Ja, die neiging bestaat bij de rechterflank van de VVD, net als bij de Amerikaanse neoconservatieven die na de aanslagen van 11 september 2001 de islam als een gevaar voor het Westen beschouwden. Het CIDI (het Centrum voor Informatie en Documentatie Israël, dat ook op die manier denkt, red.) heeft een vrij sterke positie binnen de VVD. Mark Rutte, Dilan Yesilgöz en andere VVD'ers zijn weleens met een CIDI-bestuurslid naar Israël gegaan om daar het pro-Israëli-sche verhaal te horen.'

Die manier van denken is niet rechts-liberaal?

'De VVD is ook een bestuurspartij die normaal gesproken de inter-

DERK WALTERS

meer zo eenzijdig pro-Israël. Een partij als de PvdA, die vierkant achter Israël stond, is kritischer. Maar veel mensen voelen toch die bijzondere band met Israël. Ze verbleven misschien in hun jeugd in een kibboets, wat een tijdje heel populair was. Het is heel lastig om zo'n land waar je wat mee hebt, af te vallen, zelfs als het extremistische dingen doet. Natuurlijk kun je het land en de manier waarop het land bestuurd wordt van elkaar onderscheiden. Je kunt liefde voor Israël hebben en heel kritisch zijn op de regering. Maar toch voelt het voor veel mensen alsof ze hun geliefde Israël dan afvallen. Dat willen ze op de een of andere manier niet.'

III De gematigd-zionistische visie: Israël is een democratie met enkele gebreken.

'Deze zienswijze gaat ervan uit dat er een legitieme staat is, die Israël heet, en dat deze internationaalrechtelijk ook gewoon mag bestaan. Deze staat heeft het recht om zich te verweren tegen bedreigingen', zegt Walters.

'Het verschil met 4 is dat bij deze zienswijze soms meer het gevoel overheerst van: Oké, ja, er is een bezetting van de Westelijke Jordaanoever, er zijn ille-

gale nederzettingen, er is een blokkade en oorlog in Gaza. Daar hebben we moeite mee, en dat is niet zoals het hoort, maar het is helaas ook onvermijdelijk. Als je deze strategische plekken en de oorlog opgeeft, heeft Israël straks geen kans meer tegen de vijandige burenen.'

IV De juridische visie: het internationaal recht bepaalt wat wel en niet in de haak is

'In deze zienswijze mag de bezetting van de Westelijke Jordaanoever niet. Ik schat dat 95 procent van alle hoogleraren internationaal recht die visie aanhangt.

'Tijdens mijn correspondentenschap merkte ik dat ze in Israël wel weten dat er in de rest van de wereld op die manier naar Israël wordt gekeken. Maar zij denken: Jullie begrijpen niet hoe het is om te leven met de constante dreiging van aanvallen. Het is makkelijk praten vanuit jullie leunstoel. Kom maar eens een tijdje hier wonen, dan zal je wel merken dat het niet houdbaar is wat jullie allemaal beweren.

'Israëliërs vinden ook dat hun land ten onrechte vaak getarget wordt door bijvoorbeeld de VN. Soms is dat ook zo. De mensenrechtenraad van de VN heeft wel heel vaak kritiek op Israël, meer dan op andere landen. Maar wat ze er in Israël niet bij zeggen, is dat het land juist door de EU en Amerika wordt bevoorreed, met de militaire steun en het uitblijven van sancties.'

V De postkoloniale visie: Israël is een koloniale bezetting van Palestijns grondgebied

'Mensen die deze zienswijze aanhangen benadrukken dat Israël is opgericht door het verdrijven van 750.000 Palestijnen. Dat was een koloniale, agressieve daad die in hun ogen teruggedraaid moet

worden', vertelt Walters.

'Zij vinden niet per se dat alle Joodse inwoners van het gebied weg moeten. Maar wel dat er een situatie is in Israël en de bezette gebieden waarbij de ene bevol-

Israëliërs werden gedood, in hun hoofd hebben. Maar ook constateren dat alles wat daarna is gebeurd wel een heftige overreactie was op de terreuraanslag. Ik denk ook dat hulporganisaties het

'Er zou een gewone democratische eenheidsstaat moeten komen'

kingsgroep duidelijk meer privileges heeft dan de andere. Er zou een gewone democratische eenheidsstaat moeten komen, vinden zij, waar iedere inwoner evenveel rechten heeft. Dat klinkt zeer redelijk, maar het betekent wel het van einde van de Joodse staat, die Israël wil zijn. Dat is de reden voor Israëliërs om deze mening absoluut niet serieus te nemen of keihard te bestrijden.

'Dat speelt ook bij de leuze *From the river to the sea, Palestine will be free*, die je veel hoort bij pro-Palestinademonstraties. Sommigen zien die als puur antisemitisch, omdat het klinkt alsof je de Joden uit het gebied wil verdrijven. Maar veel aanhangers van die leuze zeggen: 'Nee, we willen gewoon dat iedereen in dat gebied dezelfde rechten heeft. Palestijnen moeten net zo vrij zijn als Joodse Israëliërs.'

De oorlog in Gaza duurt al meer dan een jaar. Er zijn al 44.000 Gazanen overleden, en het gebied is bijna verstoken van voedsel en water. Waarom gaan we hier niet massaal de straat op?

'Hier zal meespelen dat de schuldvraag niet eenduidig is. Ik denk dat veel mensen de aanval van Hamas op 7 oktober waarbij 1200

lastig vinden om zich echt kritisch over Israël uit te spreken, omdat ze dan vaak besmeurd worden. Dat heeft Pax onlangs nog ervaren, dat als de grote Hamas-vriend werd aangewezen door Israël.

'Veel mensen weten niet meer wat ze moeten vinden van het Israëlisch-Palestijnse conflict. Ze horen hun hele levens anders dan dat de Israëli's het weer met de Palestijnen aan de stok hebben. Er treedt een soort moeheid op en ook een beetje een gevoel van: ze zullen allebei wel een beetje schuld hebben. Het is wel vervelend nu voor die mensen in Gaza, maar ja. Bij gebeurtenissen die een eenduidigere oorzaak of agressor hebben, zijn mensen veel meer bereid om hun mening te uiten.

Bij veel moslims in Nederland, ligt dat anders, denkt Walters. 'Zij identificeren zich sterk met de Palestijnen. Dat komt deels doordat ze via satellietzenders dat leed in Gaza nog eens extra stevig in de huiskamer krijgen, en deels doordat hun sociale media het leed in Gaza nadrukkelijk tonen.'

Derk Walters, Elementaire deeltjes 84. Israël-Palestina, uitgeverij Athenaeum, 160 blz., € 15,00.

ABDELKADER BENALI

Schrijver.

Ruud Lubbers leek op mijn vader

Voor Ruud Lubbers heb ik altijd een zwak gehad. Toen ik naar Nederland kwam in 1979 was het tijdperk van Den Uyl voorbij; in 1982 werd het eerste kabinet-Lubbers gevormd. In 1986 kregen migranten stemrecht, daar was hard voor gevochten door verschillende migrantenorganisaties. Toen de discussie rond integratieproblemen oplaaide, vergat men te vermelden dat het juist de migranten zelf zijn die vanaf het begin streden voor meer integratie en democratische inbedding.

Ik groeide op in Lubbersland. Ruud Lubbers leek op mijn vader door de stoppelbaard, grote wenkbrauwen en die heldere ogen, teken van nieuwsgierigheid en intelligentie. Ik weet niet of het door die gelijkenis kwam dat mijn vader op het CDA van Ruud Lubbers stemde. Misschien herkende hij iets van zichzelf in hem: de selfmade man. Voor Lubbers gold dat in mindere mate dan mijn vader, hij kwam uit een geslacht van industriëlen; vooral zijn vader was zeer succesvol in naoorlogs Nederland met een florerend staalbedrijf. Lubbers moest op jonge leeftijd het bedrijf aanvoeren na de vroege dood van zijn vader.

Mijn vader was een hardwerkende slager in Rotterdam; in de discussie rond integratieproblemen is het geen moment gegaan over de Turkse, Surinaamse, Marokkaanse, Perzische en Syri-

omdat alle energie opgaat aan het achterna rennen van stokebrand Geert Wilders.

Ruud Lubbers was een onnavolgbare prater – zo lees ik in de vuistdikke biografie die over hem

een katholieke kostschool, zat bij een katholieke studentenvereniging, publiceerde in katholieke blaadjes, enzovoort. Zijn vrouw was van katholieke huize. Vanuit de cultuur en elite was er totaal geen behoefte om met elkaar te integreren en het was ook geen probleem. Hij vond de liberalen als het ging om hun afkeer van religie wereldvreemd.

Ik denk dat mijn vader ook op Lubbers stemde omdat hij een man zag die migranten respecteert. De biografie bevestigt mijn vermoeden. Al vanaf begin jaren zestig werden gastarbeiders uit Marokko aangeworven om in de staalsmelterijen te werken; deze mannen kregen van Lubbers vrij tijdens de Ramadan, in die hete ovens geen water drinken is onmogelijk. Ruud Lubbers was blij dat hij zijn arbeiders had en begreep hun religieuze principes. De mannen die dat werk overnamen kregen extra betaald; een win-winsituatie.

Jaren geleden alweer trad ik op in de Domkerk in Utrecht, Ruud Lubbers zat op de eerste rij. Na afloop kwam hij na me toe, gaf me een hand en keek me indringend aan. Ondanks de wilde aanplant boven de ogen leek hij me heel scherp te zien. De hand die hij me gaf was voor mij, maar ook voor mijn vader. •

‘Ik denk dat mijn vader ook op Lubbers stemde omdat hij een man zag die migranten respecteert’

sche ondernemers. Mijn vader werkte zestig uur per week, minimaal. Van kennissen die Turkse aannemers over de vloer hebben voor een verbouwing krijg ik te horen hoe hard ze die mensen zien werken. Dat laat maar weer eens zien dat dit kabinet is gebouwd op het drijfzand van gemakzuchtige beeldvorming. Migrantenslecht, witte mensen goed. Propaganda met geen ander doel dan de aandacht af te leiden van de structurele problemen waar men maar geen goede oplossing voor weet te bedenken

geschreven is en die ik mezelf cadeau heb gedaan.

Ook mijn vader kan praten als Brugman, of moet ik zeggen Lubbers. Kan het zijn dat mijn vader door Lubbers is geïnspireerd?

Lezend in de biografie ontdek ik hoe gesegregeerd Nederland altijd is geweest. Ruud Lubbers groeide op in een wereld die door en door katholiek was. Die verzuiling van de jaren vijftig was een verkapt apartheidssysteem – maar dan vrijwillig. Ruud Lubbers kwam van katholieke huize, ging naar de katholieke kerk en

Salih Muslim (PYD): ‘Turkije wil gebieden bezetten’

Salih Muslim, co-voorzitter van de Syrische Democratische Uniepartij (PYD), speelt een belangrijke rol in het autonome Noord-Syrië. De Koerdische PYD, die daar de macht heeft, staat onder druk sinds de val van het Assad-regime. Pro-Turkse Arabische rebellen, gesteund door Turkije, zijn vijandig tegenover de Koerden.

● TAYFUN BALCIK

Duizenden Koerden zijn gevlucht uit gebieden die door de rebellen zijn ingenomen, uit angst voor een Turks-Koerdische confrontatie. Turkije ziet de PYD en haar gewapende vleugel, de YPG, als verlengstukken van de verboden PKK.

De Kanttekening sprak met Salih Muslim, die momenteel in Qamishli (Noordoost-Syrië) verblijft en oproept tot dialoog met Turkije.

In Syrië is het 61-jarige Assad-regime in elf dagen gevallen door vanuit Turkije gesteunde rebellen. Er zijn confrontaties geweest met Koerdische groepen, en dankzij Amerikaanse bemiddeling is een wankel

wapenstilstand bereikt. Dreigt er nu een tweede burgeroorlog?

‘Eerlijk gezegd is de situatie erg chaotisch. Er zijn momenteel twee groeperingen: Hayat Tahrir al-Sham (HTS), een jihadistische afsplitsing van Al-Qaida en Jabhat al-Nusra, die Damascus in handen heeft en steun krijgt van Turkije, en het Syrische Nationale Leger, dat direct door Turkije wordt gecontroleerd. We zien dat deze laatste groep zich steeds meer aan de andere kant van de Eufraat verzamelt en groepeerd, alsof ze zich voorbereiden op een oorlog. Kobane, aan de Turkse grens en onder Koerdische controle, lijkt het doelwit. Onze eenheden bereiden zich daarom voor op zelfverdediging.’

De Turkse minister van Buitenlandse Zaken, Hakan Fidan, en HTS-leider Abu Mohammad al-Golani hebben dreigende uitspraken gedaan. Fidan stelt

dat de YPG-milities moeten ontwapenen en ontbinden.

Golani zei dat in het nieuwe Syrië alleen de staat bewapend mag zijn.

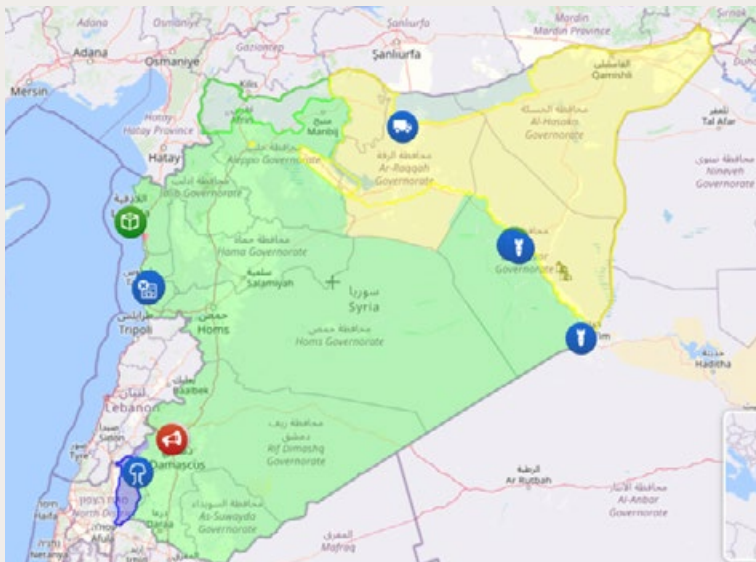
‘Ze willen ons onder druk zetten, maar dat zal niet gebeuren. Een oplossing voor de Koerdische kwestie kan alleen via dialoog worden bereikt. Ons dwingen tot overgave is geen oplossing. Turkije wil Syrië verder verdelen en gebieden bezetten. Maar zo ga je niet met

Moet in een hervormd Syrië, waar ook de Koerden zich in kunnen vinden, de naam niet veranderen van ‘Syrische Arabische Republiek’ naar ‘Syrische Republiek’?

‘Precies, maar daarbij speelt ook de Turkse houding een belangrijke rol.’

Pro-Koerdische partijen in Turkije hebben ook suggesties gedaan, zoals Cengiz Candar, die

‘We hebben zoveel geleden en gevochten tegen ISIS’

SCREENSHOT WEBSITE LIVE UNIVERSAL AWARENESS MAP

buren om. We hebben zoveel geleden en gevochten tegen ISIS. En nu moeten we ons overgeven? Nee, wij staan open voor dialoog om Syrië samen op te bouwen.’

Als Syrië en Turkije willen dat de YPG zich ontwapent als resultaat van de dialoog, is dat dan een optie voor jullie? Is dat realistisch?

‘Dat weet ik niet, maar de Koerden kunnen deel uitmaken van Syrië’s defensiestelsel. Dit moet bespreekbaar zijn. Wij maken deel uit van Syrië, zowel bestuurlijk als militair. De Koerden zouden onder één staatsapparaat kunnen vallen, met speciale eenheden binnen die structuur. Maar dit moet via dialoog gebeuren, niet door dreigementen of dwang.’

zei dat Turkse dreigementen de Koerden in Syrië in Israëliëse en Amerikaanse handen drijven.

‘We reiken al sinds 2015, na het mislukte vredesproces tussen Turkije en de PKK, de hand naar Turkije. Maar sinds de opkomst van ISIS heeft Turkije een andere houding aangenomen. Toch staan we open voor dialoog.’

Turkije stelt dat de Koerdische YPG en PYD nauwe banden met het Assad-regime hebben gehad en wil daar nu op reageren.

‘Nee, dat klopt niet. We waren al lang voor 2011 tegen het Assad-regime. Zulke beweringen zijn slechts excuses voor meer invasies door Turkije en hun Syrische proxy’s.’

Syrië verder verdelen en

SALIH MUSLIM, LEIDER VAN DE SYRISCH KOERDISCHE PYD. BEELD: WIKIMEDIA COMMONS/ROSA LUXEMBURG STIFTUNG

Turkije beschuldigt jullie ervan een zusterorganisatie te zijn van de verboden PKK, die ook op de terreurlijst van de EU en VS staat.

‘Nee, dat zijn we niet. Toen ISIS ons op genocidale wijze aanviel, hebben mensen uit het noorden en oosten van Koerdistan ons geholpen. Dit waren individuen, geen organisatie.

Leden van de PKK?

‘Dat weet ik niet, maar sommigen konden niet terug naar hun thuisland vanwege beschuldigingen van terrorisme of het risico om vermoord te worden. Zij zijn in feite vluchtelingen en hebben niets te maken met onze Syrisch-Koerdische organisaties. Ze hebben geen rol in het bestuur, dat bestaat uit Syriërs, waaronder Koerden, Arabieren en christe-

lijke Assyriërs. Zoals ik al zei, deze beschuldigingen zijn

gevangen PKK-leider Abdullah Öcalan vrijkomt en spreekt hij

‘Hier hebben we een democratisch project dat een voorbeeld kan zijn voor heel Syrië’

slechts excuses voor slechte bedoelingen. De vluchtelingenkwestie is echt, maar ze kunnen niet terug door die beschuldigingen.’

Turkije doet zelf tegenstrijdige uitspraken. Zo wil Devlet Bahçeli, leider van de nationalistische Grijze Wolven, dat de

in het Turkse parlement over het oplossen van de Koerdische kwestie. Blijkbaar kan Turkije zelf wel banden onderhouden met de PKK zonder als terrorist te worden bestempeld.

‘Ja, die uitspraken zijn een paar weken oud, en sindsdien is er veel veranderd. Toch steunen we zulke oplossingen.’

U bent destijds zelf een paar keer naar Turkije gereisd voor het vredesproces. Wat is er nodig om dat weer op gang te brengen?

‘Voor ons is een democratisch proces essentieel. We wensen niemand het lot van ISIS-slachtingen toe. Het is belangrijk dat zulke regimes nooit meer terugkeren en de mensheid wint. Helaas steunt Turkije via verschillende wegen nog steeds zulke groeperingen. Zo zien we dat Turks materieel, zoals wapens en uitrusting, verschijnt wanneer we ISIS-leden oppakken. Dat moet stoppen. Hier hebben we een democratisch project dat een voorbeeld kan zijn voor heel Syrië, met gezamenlijk bestuur waarin Koerden, Arabieren en christenen inspraak hebben. Helaas wordt dit systeem, vooral door Turkije, niet geaccepteerd. Daarom willen we ons weg hebben.’ ●

Onze politici spelen met de feite

Pleeft Israël genocide? *NRC* vindt het 'steeds moeilijker' een andere uitleg te vinden voor wat dit land sinds ruim een jaar doet in Gaza. Toch is het volgens een hoofdredactioneel commentaar in die krant moeilijk voorstelbaar dat 'juist Israël, dat is voortgekomen uit de genocide op het Joodse volk, zich schuldig zou maken aan ditzelfde misdrijf.

● YARIN ESKI

Niet alleen de *NRC*-redactie spreekt voorzichtig over 'kenmerken van een genocide' in Gaza, ook Paus Franciscus stelt dit in zijn pas gepubliceerde boek. Israël reageerde hier fel op, evenals de Joodse gemeenschap in Italië. Eind november deed in Frankrijk de Joodse Unie voor Vrede samen met anderen tegen dit land aangifte van 'medeplichtigheid aan genocide' door Israël in Gaza.

Voorbij de vraag van of er nu wel of niet een genocide in Gaza zich voor onze ogen voltrekt, is voor mij ook de erkenningsvraag belangrijk. Sommige genocides wel erkennen en andere juist niet: het is een bekend spel van *the powers that be*, inclusief machthebbers, belangenpartijen, en media, die er een agenda mee willen doordrukken. Terwijl de vernietiging van échte mensen van vlees en bloed doorgaat en machthebbers het publiek bespelen. Ook wij hier in Nederland worden zo bespeeld.

Dit spel bestaat al langer dan het concept genocide zelf. Denk daarbij aan de Armeense Genocide, waarover Adolf Hitler zich afvroeg wie zich nadien nog die genocide zich herinnert. Ook de Holocaust zelf werd niet omschreven en erkend als genocide, totdat in 1944 Raphael Lemkin het als zodanig omschreef, en het concept uiteindelijk ook juridisch verankerd werd in onder meer het

Genocideverdrag. Ondanks dat verdrag erkende de internationale gemeenschap ook de genocides in Rwanda, Srebrenica en Darfoer pas achteraf.

Het omgekeerde gebeurt ook: iets genocide noemen dat het niet is. Vaak gebruiken landen dit als excuus om zelf met genocidaal geweld in te grijpen. Zo heeft Pötin met een desinformatiecampagne geprobeerd de wereld ervan te overtuigen dat hij moest ingrijpen in Oekraïne om genocide van

internationale gerechts- en strafhoven; eenduidige conclusies volgend uit wetenschappelijk onderzoek; vaststellingen door de VN.'

Ten eerste is het van belang op te merken dat Nederland heeft toegezegd het arrestatiebevel, dat het Internationaal Strafhof onder andere uitvaardigde tegen de Israelische premier Netanyahu, uit te zullen voeren zodra Netanyahu op Nederlandse bodem landt. Dit arrestatiebevel gaat echter om

---

'Dat terwijl wij het gastland zijn voor het International Gerechtshof en het International Strafhof. Het is een regelrechte blamage'

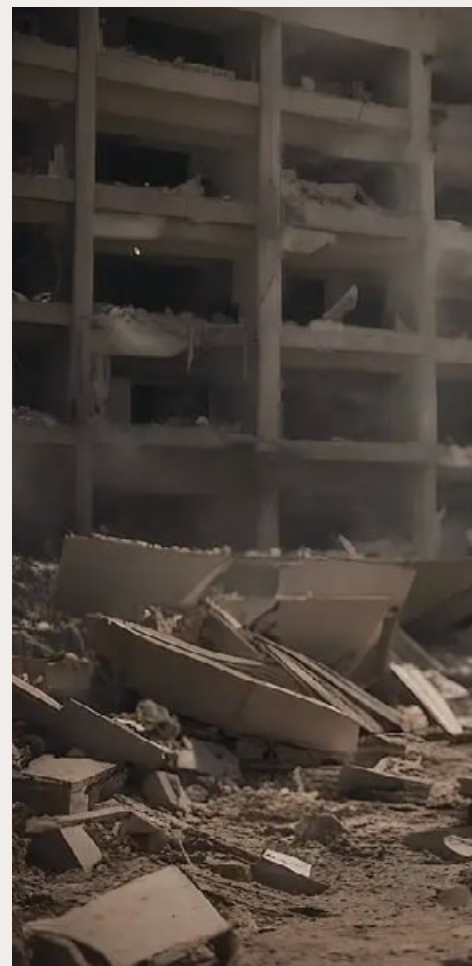
Russische Oekraïners te voorkomen. Terwijl er sindsdien juist door hem een genocidale oorlog wordt gevoerd tegen Oekraïners.

Nederland terughoudend

Diezelfde manier van argumenteren speelt ook in Nederland, als het gaat om de genocide in Gaza. Daarop kom ik verderop in dit stuk terug. Allereerst is het belangrijk te benoemen dat de Nederlandse overheid niet snel wil spreken van genocide: 'De Nederlandse regering gaat terughoudend om met het gebruik van de term 'genocide' in situaties zonder: uitspraken van

misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden die worden gepleegd tegen de Palestijnse bevolking. Niet om genocide. Het helpt daarbij niet dat minister-president Schoof heeft aangegeven toch mogelijkheden ziet Netanyahu te verwelkomen op Nederlands grondgebied. Internationaal was hiervoor de nodige aandacht.

Lokaal klinken er in Nederland andere geluiden. Kortgeleden heeft de Amsterdamse gemeenteraad een motie aangenomen waarin wordt gesproken over een 'reële en imminente genocide' in Gaza. De raad roept

het kabinet op om het internationaal recht na te leven. Met de motie baseert de gemeenteraad in onze hoofdstad zich op een voorlopige uitspraak van het Internationaal Gerechtshof van begin dit jaar.

Bovendien moeten we niet vergeten dat er een 'responsibility to protect' (R2P) geldt zodra is vastgesteld dat ergens genocide plaatsvindt. Dit is een doctrine van de Verenigde Naties op basis waarvan lidstaten erkennen zij allen verantwoordelijk zijn om genocide te voorkomen. Francesca Albanese, speciaal rapporteur van de VN voor de bezette Palestijnse gebieden, onderbouwde eerder al dat genocide plaatsvindt in Gaza. Mocht genocide juridisch vastgesteld worden,

n over de genocide in Gaza

OROLOG IN GAZA. BEELD: PIXABAY

‘Wij wetenschappers moeten meer dan ooit blijven voorzien in feiten over genocide’

dan zou Nederland met anderen moeten ingrijpen in Israël. Vrijwel zeker zal dit militair ingrijpen zijn – en dus met mogelijk verstrekkende gevolgen voor zowel Israël als Nederland en andere landen. Aangezien onze premier het arrestatiebevel aan de laars lapt

met zijn intentie Netanyahu te willen verwelkomen, is onze eventuele deelname aan dergelijke militair ingrijpen onrealistisch. En dat terwijl wij het gastland zijn voor het International Gerechtshof en het International Strafhof. Het is een regelrechte blamage.

Kabinet blijft stil

Twee Israëlische hoogleraren stelden recent in Nederlandse media dat Israël genocide pleegt in Gaza. Het gaat om hoogleraar Holocaust- en Genocidestudies Omar Bartov in *Trouw* en hoogleraar Holocaustgeschiedenis Amos Goldberg in *NRC*. Het lijkt mij moeilijk nu nog terughoudend te blijven wanneer kwaliteitsmedia, de lokale overheid, de wetenschap en de VN-rapporteur spreken over genocide.

Toch blijft het kabinet stil over genocide. Dat is bijzonder pijnlijk aangezien Tweede Kamerleden in het verleden absoluut niet terughoudend waren in hun pleidooien om te spreken van een Armeense *genocide* en niet meer over een ‘kwes-

tie’. En dat is mijns inziens heel goed. Onder anderen de PVV’ers Raymond de Roon en Geert Wilders dienden destijds een motie in om deze genocide te erkennen.

Dat Wilders het arrestatiebevel voor Netanyahu veroordeelde en naar Israël is afgereisd, is een duidelijk teken dat zijn PVV de genocide in Gaza ontkent en politiek instrumentaliseert. Wilders bekrachtigt dit door samen te werken met rechts-radicalen partijen in Europa die niet vies zijn van antisemitisme, zoals ik eerder heb betoogd in *de Volkskrant*.

Wegkijken van structurele, intentionele vernietiging van mensen is verschrikkelijk. Maar als politici dit ontkennen vervolgens politiek uitbuiten, getuigt dat van een opportunistische kwaadaardigheid die politiek geadresseerd en veroordeeld moet worden.

Het omgekeerde gebeurt echter in Den Haag, met de aangenomen motie door de meerderheid van de Tweede Kamer om een ‘specialistisch onderzoeksrapport’ van de Israëlische overheid over de Amsterdamse rellen als waarheidsgetrouw te beoordelen. Hoewel dit ‘rapport’ volgens Clingendael-deskundige Erwin van Veen ‘een gevalletje afval’ is en onderdeel uitmaakt van een desinformatiecampagne door de Israëlische overheid, zegt het kabinet-Schoof geen ongewenste buitenlandse beïnvloeding te ervaren. Dat deze premier de AIVD en NCTV geleid heeft, is inmiddels een raadsel voor mij.

Het is zaak om bij de feiten te blijven. Zeker nu, omdat wij onze landsbestuurders niet per se kunnen vertrouwen, moet de wetenschap leidend zijn en moeten wij als wetenschappers meer dan ooit blijven voorzien in feiten over genocide, ook die in Gaza. Om zo tegenwicht te bieden tegen het giftige politieke spel van genocide-erkenning en -ontkenning. ●

dK.Academie

voor €29,95 p.m.

Maandelijks
opzegbaar

dK.Academie is de community van lezers van het crossmedia-platform *de Kanttekening*.

Als actieve members staan we maandelijks stil bij een actueel of relevant thema, zoals terrorisme, geld, modern China of de Nederlandse rechtsstaat. Het gekozen thema ondersteunen we met het volgende:

- Maandelijks een boek uit de reeks *Elementaire Deeltjes* van Amsterdam University Press, waarover het *Nederlands Dagblad* recenseert: 'beter dan Google en Wikipedia samen', ter waarde van € 15,00 per titel.
- Toegang tot de luistercolleges van Home Academy ter waarde van € 12,50 per maand.
- Een abonnement op het maandblad van *de Kanttekening* inclusief digitale toegang ter waarde van € 12,95.
- Toegang tot maandelijkse meet-ups met boeiende sprekers en schrijvers, inclusief één introducté per keer.
- Interessante kortingen op culturele evenementen, films, theaters, musea, concerten, optredens en exposities.

Bovendien besteden we in *de Kanttekening* uitgebreid aandacht aan het thema van die maand. Je leest dan stukken van bekende en minder bekende schrijvers, allen experts in het desbetreffende vakgebied.

Word nu onderdeel van dK.Academie voor slechts € 29,95 per maand.

In samenwerking met:

